

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

№ 29

26. JUULIL 1930

ED. OLE: Rünnak

Esimene Eesti Kinnitus Aktsia-Selts

EESTI LLOYD

Asutatud 1919. a.

Tallinnas, Pikk 11.

::

Telef. 6-24, 430-08.

**Elu-,
Tule-,
Onnetusjuhuste-,**

**Murdvarguste-,
Klaasi- ja
Veokinnitused.**

Seltsi poolt seni väljamakstud kahjude kogusumma ulatab üle saja-
kaheksakümne miljoni sendi, mis on parimaks tõenduseks kinni-
tamise määratud kasust,

seepärast kinnitage oma elu ja varandus

kuni veel on aeg.

PIKALAENU PANK

TALLINNAS, HARJU TÄN. 33.

Pank annab hariliku protsendiga (9%) laenusid:

**põllumajandusele, tööstusele, ehitustegevusele, laevan-
dusele, omavalitsustele ja ühistegelistele ühingutele**
mitmesugustel kindlustustel 6 kuust kuni 5 aastani ja kinnis-
varade hüpotekaarsel pantimisel 5 aastast kuni 20 aastani.

Peale selle annab pank tähtajalisi laenusid mitmesugustel kindlustustel
6 kuust kuni 5 aastani eritingimustel soodustatud (6—7½) protsendiga
**laevandusele, kalandusele, kalakaubandusele, ühispan-
kadele, ühispiimatalitustele, seemnevilja ja väetisainete**
ostmiseks põllupidajatele.

Panga Keskasutuse asukoht on Tallinnas, kuid Pank tegutseb kogu Vaba-
riigis oma volinikkude kaudu Eesti Panga osakondades: Haapsalus, Kure-
saares, Narvas, Paides, Pärnus, Petseris, Rakveres, Tartus, Valgas,
Viljandis ja Võrus.

Teeposte Prantsuse õhujõudude arenemiskäigult.

Prantsuse lennuväe küllastusteisi puhul.

J. Junkur.

30. juunil saabus Tallinna kuuest aeraadist koosnev Prantsuse lennuväe eskadrill, tulles meile esimesele ametlikule külaskäigule. Olles tervitanud meie pealinnas neid Seine kaldalt, sõjaväelise õhuasjanduse kätki juurest, õhku tõusnud sõbralikke külalisi, heidame nüüd korra pilgu ka sellele teele, mis nende poolt esindatav, praegusaja kõige tugevam õhuvägi omal arenemiskäigul läbi on käinud.

Õhuväe algmõiste tekkis Prantsusmaal pärast 1792. a. revolutsiooni, n. n. konventsiooni ajal, kui kapten Coutelle'ile ülesandeks tehti moodustada üks õhusõidu kompanii (Compagnie d'aéroliers). Esimene õhupall selle kompanii tarvis valmistati Meudonis, Pariisi ligikal, ja 1794. aastal võttis see juba ka Sambre-et-Meuse'i armee operatsioonidest, avaldades Fleurus'i lahingus suurt moraalselt mõju mõlema võitleja poole peale, kummagi juures muidugi vastupidises suunas.

See esimene pall oli täidetud vesiniku gaasiga, mida saadi vee aurust, tulise raua abil. Ta lasti õhku kahe 540 meetri pikkuse kõie abil, milliseid maapeal kinni hoidsid kaks gruppi sõdureid, à 64 meest.

Suurema tõuke sai Prantsuse õhuväe arenemine juba 1870. a. sõjas, kus õhupallid eriti tähtsat osa etendasid sidevahenditena piiratud kindluste ja sisemaa vahel. Nii lasti Pariisist 23. septembrist kuni 28. jaanuarini õhku tervelt 64 vabapalli, à 1200 kuni 2000 ruumimeetrit. Nendest pallidest, millised täidetud olid valgustuse gaasiga ja millistel piiratud pealinnast välja saadeti umbes 150 inimest, 360 postituvit ja 2.500.000 kirja, satustid vaenlase kätte vaid 17, kuna aga

kõik teised takistamatult üle piirajate vöö lendasid.

1884. aastal hakkasid majorid Renard ja Krebs tegema katseid pikerguse juhitava õhulaevaga, mille nad varustasid elektrimootori abil käimapanitava propelleri ja tüüriaga. See esimene juhitud õhulaev, mille pikkus oli 50,4 m ja läbimõõt 8,4 m, tõusis õhku 7 korda ja tuli 5 korda ilusasti oma lähtepunkti tagasi. Ühte tagasipöördumist takistas mootori rike ja seitsmendal maandumisel sai ta suure tuule tõttu raskesti vigastada.

Renard jätkas omi katseid ja uurimusi Meudonis, kuhu seati sisse vastav laboratoorium ja tarvilikud töökojad. Seal asub veel praegugi Prantsuse õhuasjanduse tähtis keskkohd ja selle juures on ka täielikum õhuasjanduse muuseum.

1888. aastal moodustati Versailles's Montpellier's, Arras'is ja Grenoble'is asuvate inseneriväe rügementide juure à üks õhusõidu kompanii. Kuna aga see organisatsioon ühtlase väljaõppe mõttes küllalt õnnelik polnud, koondati 1901. aastal kõik neli kompaniid Versailles'sse, liites nad seal eripataljonina 1. inseneriväe rügemendi külge.

1909. aastal suurendati õhujõude veel kahe kompanii võrra, ja 1910. aastal asetati kõik 6 kompaniid ühe koloneli juhatause alla.

Vahepeal oli tehnika teinud suuri edusamme ja õhupallide ning õhulaevade kõrvale ilmusid juba ka lennukid. 1909. aastal kutsuti Vincennes'is, Pariisi juures, ellu esimene sõjaväelise lennuasjanduse uurimuste keskkohd — Etablissement militaire

d'aviation — mille juhatajaks nimetati üks suurtükiväe kolonel.

1910. a. võtsid lennukid esmakordselt osa Picardie's korraldatud manöövritest ja 30. augustil 1911, manöövritel Verduni juures, kasutati neid juba suure eduga suurtükiväe juhtimisel. Tähendatud päev sai siis ka n. n. suurtükiväe lennuki sünnipäevaks.

Samal aastal katsetati Pariisis, Issy lennuväljal, ühte kuulipildujaga varustatud Voisin'i lennukit ja ühele Farman'ile asetatud traadita telegraafi aparaadiga anti teateid edasi 10—30 km kauguseni.

Oktoobrikuul 1911 Reimsis ärapeetud esimesele sõjav. lennukite võistlusele andsid endid üles juba kümnekond Prantsuse firmat, umbes 100 aparaadiga, millistest aga katsetele lubati vaid 31, sest sõjaminsteeriumi poolt ülesseatud tingimused olid väga rasked: nõuti maandumata ringlendu 300 km pikkusel teel, 300 kilogrammilise kasuliku koorma õhkuviimist, vähemalt 60-kilomeetrilist keskmist kiirust jne.

1911. aastal kutsuti Prantsuse sõjaminsteeriumi juures ellu Õhujõudude Alaline Inspektoraat, millele alusid, ühest küljest kõik vastavad teenistused ja asutised, ning teisest küljest, kõik õhuväe osad ja nende materjali depood.

Maailmasõja algul, augustis 1914, oli Prantsuse lennuväes juba 23 eskadrilli, ä 6 aparaati. Need olid kaheistmelised lennukid, esialgul ilma vähemagi relvata.

5. oktoobril 1914 tõusis seersant Frantz esmakordselt õhku kuulipildujaga varustatud kaheistmelisel Voisin'il ja astus Saksa Aviatik'uga tõsisesse õhuvõitlusse, misjuures viimane põledes maha kukkus. Sellest päevast peale muutusid õhulahingud ikka sagedamateks ja sagedamateks.

1915. a. esimesel poolel hakati juba kasutama ka üheistmelisi hävitajaid, millistest sama aasta teisel poolel omaette eskadrillid ja hiljem ka suuremad üksused moodustati.

31. oktoobril 1914 teostas ltn. Laurens esimese õise lennu, sünnitades oma pommitusega sakslaste vooris suurt paanikat. Kuid erilisel mõjuvaid pommitusrefke kaudgemale vastase sisemaale hakkasid prantslased teostama 1918. aastal, kui iganenud Voisinide kõrvale ilmusid tookord suurepärased uued aparaadid Breguet B 2.

1918. aastal vormeeriti Prantsusmaal esimene lahinglennukite diviis, mis koosnes ühest hävitajate ja ühest pommitajate brigaadist, kummagis brigaadis kaks rü-

gementi või eskaadrit. See diviis oli varustatud umbes 800 lennukiga.

Lennukite abil toimetatava luure vastu oldi sõja algul Prantsusmaal üsna skeptiline ja lendurite poolt toodud teateid ei võetud kuigi tõsiselt. Pöörde sellel alal tõi esimene Marne lahing, kus lend.-ltn. Vateau vastase vägede liikumise kohta täpsaid teateid tõi ja kus kindr. Joffre nende teadete põhjal omad jõud võidurikkale vastupealetungile käsutas.

Maailmasõja lõppedes oli Prantsuse lennuvägi arenend välja imposantseks jõuks, kuhu kuulusid 1.600 vaatluslennukit, 1.220 hävitajat ja 610 pommitajat, kokku umbes 300 eskadrilli, ä 10—15 aparaati. Kogu sõja kestel ehitati Prantsusmaal 70.000 lennukit, ja tehaste toodang kasvas iga kuuga ikka suuremaks ja suuremaks, nagu seda näitab alljärgnev tabel, milles antud arvud 1918. aasta kohta.

Kuud.	Valmistatud lennukite arv.
Jaanuar	1484
Veebruar	1615
Märts	1609
Aprill	2150
Mai	2023
Juuni	2262
Juuli	2595
August	2857
September	2238

Lennuväe isiklik koosseis, mis veel 1915. aastal ainult umbes 8.000 mehe peale ulatas, tõusis 1918. aasta septembriks kuni 66.000 meheni.

Mis puutub õhupallidesse, siis ei pööranud prantslased lennukite kõrval neile enam endist tähelepanu, ja 1914. aastal kasutasid nad vaatlusvahenditena ikka veel endiseid ebastabiilseid ümmargusi õhupalle. Positsioonisõja algul läksid nad aga kohe üle ajakohaste vaatluspallide peale, millistest moodustati erilised õhusõidu kompaniid. Sõja viimasel aastal oli neil olemas 78 õhusõidu kompaniid, ä 1—2 palli.

Rahujalale ülemannes vähendati lennuväe eskadrillide arv 132 peale, millised ja-gunesid:

42 vaatluseskadrilliks,
32 hävitajate eskadrilliks,
20 päevase pommit. eskadrilliks,
12 õise pommit. eskadrilliks, ja
26 asu- ning protektoraadimaade eskadrilli.

Vaatluspallidest moodustati 2 rügementi, ä 3 kolmekompaniillist pataljoni.

Rootsi sõjaväe esindaja asetäitja Eestis

kapten C. S. R. Kempff.

Rootsi sõjaväe esindaja Eestis kapten JUHLIN-DANNFELT kutsuti käesoleval kuul Rootsi Kindralstaabi poolt lühikeseajalisele rivi staažile. Peale staaži lõpetamist kavatses kapten Dannfelt Rootsis mööda saata oma suvepuhkuse. Tema äraoleku ajaks on Rootsi sõjaväe esindaja asetäitjaks Eestisse määratud senine Rootsi sõjaministri adjutant kapten C. S. R. KEMPPF.

Kapten Kempff on sündinud 1891. a. Sõjaväe teenistusse astunud 1910. a. Teeninud 4. Rootsi Kuninglikus suurtükiväe rügemendis. 1915. a. lõpetanud kõrgema suurtükiväe ja inseneriväe koolid ja 1921. a. Kõrgema Sõjakooli (akadeemia). Pärast seda teeninud Kindralstaabis ja alates 1926. a. Sõjaministeeriumis, sõjaministri adjutandina.

1928. aastal koondati kõikide õhujõudude ja kogu õhuasjanduse juhtimine, mida seni teostasid neli ministeeriumi (Sõja-, Mere-, Kaubanduse- ja Asumaade-) eriti selleks ellukutsutud Õhuministeeriumi alla. Õhuministri otsekohesteks abilisteks on tehnilise ala juhataja ja hiljuti uuel ametisse nimetatud Õhujõudude Peastaabi ülem.

Mis puutub Prantsuse lennuväes kasutamisel olevasse materjalisse, siis on see pärast Maailmasõda arenenud edasi hiigla sammudega. Ja sellele arenemisele on aidanud kaasa kõik parimad lennuväe ohvitserid, võttes üksteise võidu ette suuri retke ja püüdes purustada varem ülesseatud rekorde.

„Retked, olles edenemise eelväeks, pea-

vad näitama võimalusi tuleviku tarvis,“ kirjutas kpt. Pelletier Doisy, kes 1924. aastal esimesena teostas lennu Pariisist Tokiosse, olles teel 24. aprillist kuni 9. juunini.

Paljude hilisemate saavutiste hulgast olgu siin nimetatud vaid Costes ja Le Brix suurepärase lend Pariisist San-Franciscole — üle Senegali, lõunapoolse Atlandi, mõlema Ameerika — ja nende 6 päevaga teostatud tagasilend Tokiost Pariisi.

Üksiklendude järele, kus harilikult kasutati eriliselt selleks sisseseatud aparaate, teostasid meilt lahkunud külalised nüüd suurema ringlennu kuuel harilikul sõjaväelennukil, mille head kordaminekut võime nüüd nentida kõige tõsisema sõprustundega.

Läti Vabadussõja Võnnu kooliõpilaste roodu ühingu külaskäik Eesti 11.—13. VII 1930.

Pärjapanek Vabadussõjas langenute hauale
12. VII 1930.

Võnnu kooliõpilaste rood sündis Tartus 1919. a. kevadel. Võitles Põhja-Läti vabastamiseks Läti brigaadi koosseisus Eesti vägede ülemjuhatause all. Võnnu kooliõpilaste roodu ühingu liikmeid arvult 40, eesotsas Latgallia diivisi ülema kindral Berkisega ja leitnant Lukstinschiga saabusid 11. juulil Tartu. Tutvuneti linnaga. Asetati kimp roose Kuperjanovi hauale. Külaliste vastuvõttu juhtis reservsõjaväelaste ühingu esimees erukolonel S. P i n d i n g.

12. juuli hommikul külalised jõudsid Tallinna. Siin asetati pärg Vabadussõjas langenute hauale, tutvuneti linnaga. Külalisi võttis vastu Ülemjuhataja J. L a i d o n e r.

Tallinnas külaliste vastuvõttu juhtis reservsõjaväelaste ühing eesotsas kolonel L õ h m u s e g a.

Läti külaliste saabumine Tallinna.

Keskel kindral Berkis abikaasaga.

Läti külalised vastuvõtul kindral J. Laidoneri kodus Viimsil.

Sisemäärustik.

Seadustehnikalist vaatlust.

L. Parre-Petrov.

Sügavamale ja kaugemale kui mingil teisel alal tungib kaasaegne riik kui õiguslik organisatsioon oma kodanikkude elukorralduse keskmesse kaitseväeteenistuse kohustuse nõudega. Kaovad riiklikkudest süsteemidest järk-järgult naturaalkohustised ja asenduvad uute rahalis-ekvivalentsete moodustega, millise kadumise kujukaks näiteks saab pidada arengut kas või teetegemise naturaalkohustise alal, kus suure riikliku tähtsusega funktsiooni raskuspunkti ülekandumine naturaalselt kohustiselt rahakoormatisele hiljaegu on jõudnud fikseeruda seaduses.

Alusetu on loota samast evolutsiooni kaasaegse suurima naturaalkohustise — kaitseväeteenistuse kohustise juures. Riigikaitse funktsioon *a priori* eeldab suurte organiseeritud masside koostööd, esitab sellele koostööle kõrgendatud kvalitatiivsed nõudmised ühes paratamatu tarbega teatava kestva eriettevalmistuse järele. Tarviliku elava materjali komplekteeri-

mine on kõigis kontinendi riikides sanktsioneeritud ja kindlustatud maksva sundjõulise seadusega, ja see tagabki stabiilsuse ning plaanikindluse kogu süsteemile.

Riigi tungimine oma käskude ning keeldudega kodaniku õiguslikku sfääri õigusriigis saab toimuda üksnes seaduse põhjal ja piirides. Eriti aga tungimine sellise haarava sügavusega nagu riigikaitse ettevalmistuse teostamine praeguse sundusliku teenistusaja kestel, kus teatav kontingent kodanikke seatakse teotsema väljaspool oma reaalelulist keskonda sootuks erioludes, kus meie maksva põhiseadusega tagatud kodaniku põhiõiguste kompleksi teostamise võimalused teatavaks ajaks osaliselt ilmahtlemata on ekskludeeritud.

Nagu iga koormatist resp. õigusliku teovõime isiklikku piiramist, nii ka kaitseväeteenistuse kohustuse täitmist saab nõuda üksnes põhiseaduse alusel või põhiseaduse alusel antud seaduse põhjal. Meie vormilikuks aluseks kaitseväeteenistusele

kui kohustusele, on põhiseaduse §§ 78, 79 ja 81 ning sellel alusel 1926. aastal antud Kaitseväe teenistuse seadus ühes novellimuttmiseadusega 16. detsembrist 1927. a. See seadus on eriseadus, kohustisi loov eriseadus ja niisugusena, analoogiliselt maksuseadustele ei võimalda ta praktikas ei laiendada ega kitsendada tõlgitsemist. Laiendava tõlgitsemise puhul satume hädaohu riivata kaitseväeteenistuskohuslike kodanikkude neid õigusi, mille kaitseks on administratiivprotsess, mis seisab kohtuvõimu kontrollis administratiivvõimu tegevuse seaduslike üle. See kontroll loomulikult *ipso facto* (fakti enese tõttu) on nähtus, millel ei saa olla aset riigikaitse vajaduste konkreetse teostamise juhtumites, kuna neis rohkem kui kusagil mujal on tähtis vaidlematu efektiivsus ja kiirus. Selle seaduse kitsendavat tõlgitsemist hoiab ära kõikide selle seaduse kohaldajate ametnikkude — funktsionääride üldine vastutus, mis konstrueeritud vastavates kriminaalseadustes v õ i m u t e o s t a m a t u s e delikti rubriigis.

Kõigest sellest materjalist, mis on korraldamise leidnud Kaitseväe teenistuse seadusega tema praegumaksvas redaktsioonis on eeskätt huvitav see materjal, mis käsitleb kaitseväeteenistuskohuslike kodanikkude õigusi ja kohustisi, nimelt neid õigusi ja kohustisi, mis tekivad vahekorra teenistusega. Seaduse koostajad on selle komplitseeritud küsimuse kallale asunud seaduse 3. peatükis reas paragrahvides, ehkki ka seadustiku teised peatükid, iseloomustades teenistust temale omaste joontega, nagu sundusliku teenistusaja kestvus alalises kaitseväes (§ 9 — 1927. a. red.), või võimalused teatavatel eeltingimustel saada ajapikendust (§ 48) või Kaitseministri äranägemise piiramine kindlate aja-ülemääradega reserv- ja maakaitseväelaste kutsumisel tegevväkke — oma sisult loovad õigusi ja kohustisi teenistustele.

Seadus ei lahenda ega suudagi lahendada teenistusslike õiguste ning kohustiste küsimust, ei suuda anda sellele lahendust isegi osaliselt. Ei ole võimalikki leida niisuguse õigusliku ulatusega ning nii laia kandepinnaga dispositiivse, mis suudaks üles ehitada kas või osaliselt selle instituudi, mida nimetame kaitseväeks. Seadus saab anda ja annabki ainult alusmüüri, millele alles algab selle ehitamine, mida nõuavad elu ning ülesanded. Kaitseväe teenistuse seaduse § 31 üldisel, kuid küllalt konkreetsel kujul määrab ära kodaniku

vahekorra teenistusega õiguste ja kohustiste alal. Selle paragrahvi redaktsioon on järgmine:

„Alalises kaitseväes teenivatel kaitseväelastel on samad kodaniku õigused ja kohustised kui kõigil teistel Eesti Vabariigi kodanikkudel, väljaarvatud järgmised erandid:

- 1) kaitseväelased on kohustatud alistuma kaitseväe seaduste, määruste ja teenistuse nõuetele (sõrendus minu — L. P.-P.);
- 2) neile on keelatud igasuguste poliitiliste erakondade, ühingute ja rühmituste juhtivate ja kontrollierivate organide liige olla ja aktiivselt osa võtta poliitilistest miitingutest, koosolekutest ja kihutustööst.“

Fundamentaalse tähtsusega on tsiteeritud artikli erand 1. Põhinedes otseselt põhiseadusega (§ 78) loodud kohustisel — kõigil E. kodanikkudel osa võtta vabariigi kaitsest seaduses ettenähtud alustel ja korras — on mainitud erand konkretisatsiooniks neile õiguslikele vahekorradadele, mis tekivad kodaniku ja riigi vahel selle kohustise täitmiseks. Temaga blanketselt saavad sundjõu ja maksuvuse kõik kaitseväe võimustatud organite aktid, isegi sel puhul, kui need aktid polegi mingil moel dokumenteeritud, kuuludes kogumõiste „teenistuse nõuded“ alla. Ja selle punkti sundjõu abil teostatakse kodaniku põhiõiguste kompleksi oluliste osade piiramine tegeliku kaitseväeteenistuse kohustise täitmise ajajärgul.

Kaitseväeteenistus ja tema nõuded on seaduses nõnda lähemalt iseloomustamata, ja selle sisu avaneb alles sellekohaste organisatsiooni ning korraldust loovate aktide kaudu. Üks põhipanevam ja riigikaitsestõmmatud kodanikkude õigusliku eeskätt mõjuv on Sisemäärustik, tema praegu maksvas 1927. a. väljaandes. Sisaldades eneses üksikasjalikud peensus-tesse minevad normid kaitsekohuslike kodanikkude ning nende juhtide elu ja tegevuse korraldamiseks, moodustab määrustik sellega tähtsama allika kaitseväelaste õigusliku keskkonna kujundamisel. Ulatuselt ja tähtsuselt on kaitseväelaste õigused määrustikus redutseeritud väga tagasihoidlikule seisukohale, suurem osa nende korraldab kohustisi. Kuid kohustiste kindlaksmääramine, nende varustamine tunnustega, mille olemasolul üks või teine kohustis täidetaks loetakse — see loobki tähtsa piiri, millega lõpeb riigi nõuete ula-

tus indiviidumi — kodaniku vastu, olgu ta kaitsevaelises miljöös juht või juhitav.

Kõike eelöeldut arvestades on selge, et nõuded, mis esitatakse seesugusele määrustikule, ei ole väiksed. Mida nõudlikumad oleme eneste vastu, seda nõudlikumad oleme ka määrustiku kujul püstitatud nõudmistele vastu, nii nende ideoloogilistes alustes kui sisus. Määrustik, samuti kui Kaitseväge teenistuse seadus, põhjendatult pretendeerib olla eriseaduse tähendusega, mis laiendavat ja kitsendavat tõlgitsemist kohaldaja äranägemisel, lubab ainult temas eneses ettenähtud juhtumites, eritermini „olukorra kohaselt“ järele, üldiselt aga nõuab vaidlematult täpsat rakendamist, s. o. täitmist igas antud konkreetses juhtumis täpsa mõtte kohaselt, mille annab grammatiline arusaamine kohaldatavast määrusest. Kõik teised õigusteaduses tarvitavad tõlgitsemise süsteemid peavad ilmtingimata jääma kõrvale, kuna määrustik on mõeldud keskkonnale, kel puuduvad eriteadmused sundnormide tõlgitsemiseks.

Kõige üldisemate joontega viipaksin siinkohal tunnustele, mis iseloomustavad hea tehnilise kõrgusega sundnorme ja samuti nende kogu. Hea seaduse või määruse mõisted on selged ja mõistesse mahutuvad üksikelemendid on täpsalt piiritlevad; keele grammatilised vormid on tarvitatud õieti ega kutsu lugemisel esile kahtlusi, sõnastus napp ja täppis. Piiritledes üht või teist mõistet ja määrates ühe või teise tegemuse kohuslikkust, on selline sundnorm varustatud täpsalt nende tunnustega, mis vajalikud selleks, et reljeefselt eraldada naabermõisteid või analoogiliste teiste tegemuste kohuslikkust.

Enne Sisemäärustiku teksti juure asumist tuleb tähtsalt rõhutada tema kahekülgset ülesannet: olla kaitsevaelise siseelu seadusraamatuks, kuid samal ajal olla õpperaamatu tähendusega käsiraamat kaitseväge siseelu alal. Ja see funktsioon tingib midu võrdlemisi mõõduka materjali paisumise.

Üldpilk heites määrustiku ainekavasse ja silmitsedes materjali asetust jagudena, tundub määrustik praegusel kujul olevat vastuvõetav oma materjaal- ja funktsionaalosalade jaotuse süsteemiga. Sama rahuldusega võib määrustikku võtta kätte ka tekstuaalsetes suhetes. Ilmneb igal pool hoolikas suhtumine põhiülesandesse — anda kindel selgroog kaitsevaelisele organisatsioonile, teiste vanemate riikide militaarsed kogemused on otstarbeka ümbervalamise leidnud meie iseärasuste kohaselt,

eriti — mis just käesolevate ridade vaatlusaineks — on materjali seadustehnikaline käsitlemine peaaegu üldnähtusena soolitud ja ilmutab aine valdamist koostajate poolt.

Et lähemas tulevikus kaitseväge juhtivatel keskkohetadel käesoleva eriajakirja veergudel avaldatud mõtete järele on kavatsus uut määrustiku trükki ettevalmistades, sisse viia rida sisulikke parandusi ja täiendusi, mille vajadust on tõendanud igapäevne tegelik töö määrustiku alusel, siis ülemalavaldatud tähtsuse pärast, mida omab Sisemäärustik vabariigi õiguskorra eritõlgitsejana kaitsevaelise keskkonna jaoks, — on alamal fikseeritud märkeid üksikute tekstuaalsete elementide kohta korrigeerivas ja pretsiseerivas suunas, millised märked võiksid leida arutlemist Sisemäärustiku uue trüki koostamise puhul.

On arusaadav, et mahukas töö, nagu vaadeldav määrustik, mille tekst koosneb 763 paragrahvist pluss lisad, kõigis tekstuaalsetes suhetes seadustehnikaliselt harva saab olla puudusteta. Ja alljärgnevad märked puutuvad ainult küsimusi, mis on esile kerkinud teksti lennulisel läbilehitsemise juures ega saa seepärast olla mingis suhtes lõplikud. Vaatlust algan üksikutest redaktsioonilistest küsimustest. teises järjekorras puudutan rohkem või vähem sisulise tähendusega asju.

Redaktsiooni defektidest esineb kõige sagedamini laiendusi ja kitsendusi, milliste all teatavasti mõeldakse seadustehnikalist nähtust, kus maksev norm ei väljenda täpsalt seda mõtet, mis temaga väljendada tahetakse, vaid redaktsioon on määruse mõttega ebaadekvaatne. Esimeses juhtumis, (laiendus) normi mõte on kitsam, ei haara niipalju nähtusi kui tema redaktsioonist järgneb; teises (kitsendus) — vastupidine puudus: normi mõte ulatub kaugemale kui temast grammatiliselt nähtub. Tüüpilisi näiteid leidub §§ 306 ja 267. Esimene § määrab vanema arsti isikliku hoole alla peale dokumentide ja raamatute kõik salajase kirjavahetuse, jättes ära siinkohal hädatarviliku piiramise, et ainult temale adresseeritud (resp. temasse puutuva) salajase kirjavahetuse; tekib redaktsiooniline segimine rügemendi üldise salajase kirjavahetusega, mille eest hoolitsemine on üksnes adjutandi kohus. Liialt kitsa määrustamise näitena olgu võetud § 267 esimese lõike lõpp, kus kõneldakse, et kui eksikombel üleliigselt nõutud varustus on juba välja antud kaitsevaelastele isikli-

kuks kasutamiseks ja seda varustist ei saa tagasi nõuda ei kaitseväelastelt e n e s t e l t e g a n e n d e p ä r i j a t e l t, siis tasuvad kahju majül ja asjaajaja. On palju rohkem aluseid kui pärimine, mille alusel varustis kasutajalt saab minna kolmandate isikute kätte veel kasutajate eluajal, kus ei puudu võimalused teostada ka tagasinõudmist, kuid asjasse puutuvad ametisikud vastavates juhtumites määrustiku alusel jäävad abitusse seisukorda ainult selle tõttu, et küsimus on määrustatud liiga kitsalt. § 267 esindab veel sama liiki näidet, nimelt viimane lõik määrab, et varustise üleliigse nõudmise eest tahtlikult omakasu sihiga võetakse majül ja asjaajaja kohtulikule vastutusele — jättes määramata vastutuse iseloomu, et antud tunnuste järele see vastutus saab olla üksnes kriminaalkohtulik, kuidagi mitte ainult tsiviilne. Kahtlust normi õige ulatuse üle tekitab ka § 349, kus kõneldakse, et kompül viibib kõigil õppustel ja juhatab isiklikult kompanii tegevust ja vahetevahel ta laseb kompaniid juhtida rühmaülematel. Selle määruse sisulikku puudulikkust praktilisest küljest on märgitud varemalt (vt. „Sõdur“ nr. 21/22 lk. 642), tema redaktsioonist kerkib aga küsimus, millisel ulatusel kompül rühmüli laseb juhtida kompaniid, sest teatavasti „juhutada“ ja „juhatada“ kaugeltki pole sünonüümid ja tegemuse ulatus ühel ja teisel sootuks erinevad.

Redaktsioonilisse külge süntaktilistes suhetes puutuvad ekskludeerivad adjektiivid, mis sundnormis ei tohiks esineda ja osutavad lühendamise suunas tehtud katseid, kahjuks aga ebaõnnestunud. § 40 deklareerib järgmist: „Ustav ja ausameelne kaitsevälane on kõigepealt riigiustav kodanik, kes jääb surmani truuks kaitsevälalisele truudustõutusele.“ Vältimata on teadvus, et kõik kaitseväelasteks võetud inimesed ei ole teenistuse algusest peale ustavad ja ausameelsed, vaid nad on nagu kõik inimesed — niisugused ja teistsugused: alles teenistlik kasvatus võiks viimaseid varustada mainitud voorustega, kuid selle asemel, et tarvilikult suggereerida igale kaitsevälasele püüdu selles suunas, annab määrustik käsu, mis on suunitud ainult nimetatud omadustega varustatud inimestele, ekskludeerides kõiki teisi. Sama nähtus esineb mujalgi, näit. § 342: „Tema (kompül) peab hoolitsema, et kompaniis oleks koosseisus ettenähtud arv tublisid üleajateenijaid ja allohvitseri.“

Reservlaste möödnud õppustelt.

Kamin O. Köster tervitab rügementi Jõhvis paraadil 21. VI 30. Kamini saadavad kindral J. Tõrvand, kindral A. Tõnisson ja teisi.

Ka siin on adjektiivi asjata tarvitatud, seda enam, et koosseis ei tunne liigitust „tublid“ ja „tubliduseta“; tarbe korral peaks aga lisandlikult erilausega määrustama, millised peavad olema oma omadustelt üleajateenijad allohvitserid, keda kompлектseerib enesele kompül. Veel leidub samane nähtus § 615, mis lausub: „Korralikud kasarmuruumid peavad olema kuivad, puhtad, valged... jne.“

Ülemal sissejuhatavates joontes puudutasin Sisemäärustiku juriidilist tähtsust Kaitseväeteenistuse seaduses ettenähtud nõuete arendajana ja sisustajana. Sel puhul on määrustiku üheks ülesandeks kätte näidata allikaid õiguspärase teotsemise jaoks, viibata neile aktidele, mille silmaspidamine ja täitmine teenistuse nõuete kohaselt tarvilik. Neid viipeid leidub juba määrustiku algosades, §§ 11 ja 49. Tarvitatud on enomeratiivset (loendus) süsteemi, nii põhjapanevam § 49. — „Seadustes, seadlustes, määrustes ja juhtnõrides ette nähtud kaitsevälaste kohuste, samuti antud käskude täpne täitmine on kõikidele kaitsevälastele ühteviisi sunduslik ametile ja auastmele vaatamata.“ Õiguslike aluste loendus sisaldab siin suurema ja tähtsama osa neist aktidest, mida meie riigikorra juures kaitseväe jaoks saab anda. Siiski oleks otstarbekas mainida siin ka eeskirju, kuna mitmedki sundjõulised aktid praktikas selle nimetuse all figureerivad. Põhjendamata on aga § 11 antud loendus, nimelt „Sõjaväe dist-

sipliin kohustab ülemat käsualuseid karistama seadustest ja käskudest üleastumiste... eest," mis jätab vahele tähtsama osa mainitud aktidest, eriti süsteemi terviklikkuse pärast oleks täielik loendus tarvilik juhtide-käsualuste teotsemise kvalifikatsiooniks teenistuse seisukohalt nende ülemate poolt. Selle vastu on sisulikult täiesti põhjendatud rügüli tegevuse määrustamise peatükis tarvitatud loendus (§ 208), „Rügemendiülem juhhib rügemendi väljaõppe tööd kooskõlas maksvate seadustega, määrustega ja eeskirjadega," ehkki sama funktsionääri tegevus distsipliini alal peab seisma valves „seaduste, seadluste, määruste ja juhtnõõride“ täpsa täitmise järele (§ 206), nähtavasti selles maksimaalses ulatuses ja mitmekülgsuses, mida esitab § 49. Kas määrustiku teistes osades tarvitatud viiped on täpsad ja küllaldased, jäägu eriteadlaste vaadelda, kel tegeliku elu kogemused üksikute alade juhtimise juures. Märgin vaid, et kompüli laialdane isiklik algatus teotsemisel on seatud „maksvate määrustikkude, eeskirjade, rügemendi- ja pataljoniülema poolt antavate juhtnõõride ja kavatsuste piiridesse“ (§ 340), et vanemal arstil peavad olema kogutud andmed rügemendi kaitseväelaste kehalise arenemise ja rügemendi sanitaar-seisukorra kohta vastavalt „maksvatele määrustele ja juhtnõõridele“ (§ 305), et majüli kohuste hulgas on kõigi raha, varanduse ja varustuse nõudmiste kontrollimine kooskõlas „maksvate seadustega, korraldustega, koosseisudega“ (§ 265 p. n), ja et toitus-teenistuses rügemendi ja teiste ülemate kohus on valvata käsualuste toitmise järele, täites kohuseid, mis ette nähtud selle määrustiku (s. o. Sisemäärustiku) vastavates §§ ja vastavates seadlustes nende kohuste kohta (§ 671).

Rügemendi majanduse korraldamisel määrustik loob rügüli isikliku ja teenistuselise ning anelise vastutuse riigile sünnitatud kahju eest, mis tema poolt isiklikult tehtud, tema käsu põhjal või võimu mittetarvitamise või isikliku hooletuse tagajärjel tekkinud, vastavalt sünnitatud kahju suurusele ja tähtsusele (§ 224). Kontekstis sellega § 258-ga on kõigi majanduse alal töötavate isikute üldiseks kohuseks tehtud omal algatusel abinõusid leida väeosa majandusliku seisukorra parandamiseks ja majanduslikkude operatsioonide kasulikumaks läbiviimiseks. Majanduslik tegevus praeguses ühiskondlikus keeruku-

ses tõesti nõuab paljude selle ala funktsionääride koostööd ja vaatamata maksmapandud üksikasjalikkudele eeskirjadele sei alal, on võimalik kahjude tekkimine riigile. Tsiivilseadustikud, meil ka maksev Balti Eraseaduse III köide, tunnevad aga kaht liiki kahju: otsest kahju, kas väärtuste raiskamise, kaotamise, pillamise või muul teel (*damnum emergens*), ja kaudset kahju, mida täpsamalt tuleks nimetada kaotatud kasuks (*lucrum cessans*), mis siin iseloomustaks peaaegjalikult võimuteostamatusest tekkivaid tulude ärajäämisi, kas selle tõttu, et on ebaõigelt teotsetud või ei ole kasutatud kõiki võimalusi väeosale tulude hankimisel. Kas ülaltsitseeritud § 224, kõneledes riigile sünnitatud kahjust, on mõelnud ka viimast liiki kahju, on määrustiku teksti põhjal raske otsustada, *lucrum cessans*'it siia kui erimäärusse subsumeerida üldise mõtte (*ratis legis*) järele vormilikult võimata. Et sedaliiki kahjud tegelikult elus võimalikud, tundub vajadus § 224 osalise ümberredigeerimise teel konstrueerida siin selged vahekorrad vastutuse alal.

Määrustiku redaktsioonilise külge puutuvad veel mõningad ebaselgused tarvitatud sõnade mõttes, samuti terve lause mõttes, nagu § 291: „Vanem arst jagab ära teenistuse kohused nooremate arstide vahel; kontrollleerib ja kinnitab nende nõudmised.“ Mille või kelle nõudmistest on jutt? § 318 teine lõik käseb haigete hobuste ravitsuspunkti või hobuste laatsaretti saatmisel velskerit kaasa minna, et saada arstilt juhtnõõre hobuste ravitsemise kohta. Lugesdes tekib küsimus, kas arstilt juhtnõõride saamine ei oleks sobivam muul ajal kui just siis, kui väeosa hobused on haigestunud? Alles sama § viies lõik räägib ravitsuspunkti toodud haigetest hobustest, et arst need viibimata vaatab läbi ja loomulikult annab siis ka juhtnõõrid haigete hobuste ravimiseks. Sama küsimus on veterinaar velskeri kohustiste määrustamisel, § 458-s redigeeritud juba korralikult ja täpsusega, mis ei jäta suurt soovida. § 320 tarvitab ükskord väljendist „ette kandma“, järgmine lõik aga „teatama“, ehkki nii ühes kui teises juhtumises on tegemist käsualuse ja ülemaga.

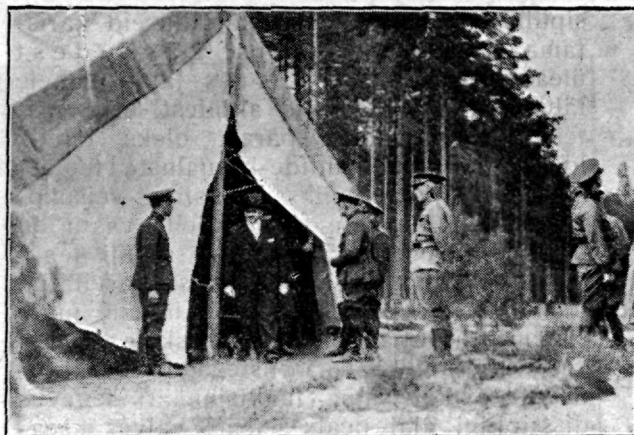
Sisuliku tähendusega küsimustest oleks puudutada § 7 väljendatud distsipliini kui mõiste konstruktsiooni. Nimelt on mainitud § annud täieliku ja võrdlemisi õnnestunud loendi neist tunnustest, milles avaldub distsipliin; andmata

jäänud on aga definitsioon — mis on distsipliin. Meie rahva ja ühes sellega ka kaitseväe suhteliselt kõrge haridusline tasapind tingib selle küsimuse, kuna teatava mõiste eksistentsiks tundub tema avaldustunnustest olevat vähe.

Lähemaid suggestioone võiks lisandada § 40 määrusele: „Riigi ja võõra varaga ümberkäimisel on tema (s. o. kaitsevälane) kõigiti aus ja kokkuhoidlik,“ viibates siinkohal aususe ja kokkuhoidlikkuse sotsiaal-utilitaarsele tähtsusele. Kaitsevälaste leksikoni määrustamine § 45 *in fine* kutsub esile kahtlusi. Tekst keelab järgmiselt: „Kõlblustunnet haavavad kõnelused, vandumine ja kirumine on lubamatud.“ Et kõneldakse kõlblustunnet haavavatest kõnelustest, samasugusest vandumisest ja samasugusest kirumisest, siis näib siin legaliseeritud olevat igasugune vandumine ja kirumine, mis ei puuduta otse inimese kõlblustunnet, olgu vandumine ja kirumine ise nii jõuline kui tahes. Alles hoolikam vaatlemine lubab ekskludeeriva piiratluse „kõlblustunnet haavav“ omistada ainult kõnelusele, millega määrus saaks arusaadavama mõtte, kuid hädavajaline oleks siin sõnastada süntaktiliselt teisiti: „Vandumine, kirumine ja kõlblustunnet haavavad kõnelused on lubamatud.“

Sisulikke kaalutlusi kutsub esile määrustiku seisukoht kaitsevälaste isikliku suhtumise kohta välisilmaga, nimelt hoidumine eraisikutega tülli sattumast (§ 65) ja eriti sõdurite ning allohvitseride kohta keeld — osa võtta mingisugustest korruptustest, nagu tülid, kakelused jne. (§ 102 *in fine*). Need dispositsioonid on täiesti vajalikud ja otstarbekad, kuid sellele vaatamata tohiks küsimusse tulla seisukoht, et see hoidumine vastavas juhtumis ei pea seisma põgenemises, kuna juba kriminaalseadustikud hädakaitse puhul põgenemist hädakaitse rakendajale tarvilikuks ei pea ja igivanast maksab neis juhtumites põhimõtte „*fuga turpis est*“ (põgenemine on häbitav). § 64 kohustab kaitsevälasi õnnetutel juhustel, kaitsmisel vägivalda vastu, kurjategijate tagaajamisel jne. abiks olema riigivõimu esindajale ettevõtlikkuse, julguse ja mehisuse eeskujuna, siin võiks tuluks olla kohustada kaitsevälasi sel puhul tähele panema riigivõimu esindaja korraldusi ja käske, et oskamatu liigagarusega abi asemel kahju ei tekiks.

Sisulikkude küsimuste kõrval puudutan siinkohal ka üksikute kollisioonide küsimust, mis määrustikku sisse sattunud.

Kamin, O. Köster, Kurtna laagris,
väljumas 2. kompanii telk-parakist juunil 1930.

Neid esineb kahes liigis, nimelt a) kollisioonid iseenesega, ja b) teiste sundjõuliste normidega. Kontekst §§ 251 p. b) ja 253 vahel ilmutab, et rügemendi adjutant kannab ette rügemendi ülemale salajased kirjad, mis viimase nimele on adresseeritud ja muu kirjavahetuse kõigil aladel, peale majanduse ala, kuid kohtuasjaajajale selle vastu on kohuseks tehtud enesel ette kanda rügemendi ülemale kirjavahetuse kohtu alal. Viimane, kui eriregel teatava liigi kirjavahetuse kohta, peaks jääma jõusse, kahandades vastupidi määrustiku tekstile adjutandi kompetentsi, mis nähtavasti redaktsioonilise ebatäpsuse pärast on määrustatud liiga laialt. Kollisiooni ei teki ainult § 255 juhtumis — kui adjutant või tema abi ja kohtuasjaajaja on ühes isikus. Kollideeruv vastolu on ka §§ 495 ja 500 vahel, milliste järele korrapidaja ohvitser vastutab sisekorra eest ja on alaliselt rügemendi piirkonnas, kuid tulekahju, uputuse või mõne muu erakorralise juhuse korral rügemendi piirkonnas või selle lähedal teeb korraldused päästisteks. Arusaadav, et nende korralduste tegemiseks, milleks teda kohustab määrustik, tuleb tal olla sündmuse kohal ka ses juhtumis kui see on väljaspool rügemendi piirkonda, kuid teiselt poolt ei tohi ta rügemendi piirkonnast lahkuda.

Kollisiooni teiste seadustega satub määrustik §§ 465 ja 599. Esimeses kõneldakse ametmeeste-eraisikute tööpäevast ja määratakse, et kokkuleppe alusel võib rügemendiüleml nende tööpäeva pikendada, § 599 kolmandas lõigus tööaeg töökodades peab kestma vastavalt olukorrale, rüge-

mendi ülema määramise järele. Niipalju, kui asi puutub kaitsevaelasi, on need dispositsioonid õiged. Kuid eraisikute ja vabapalgaliste tööaeg kuulub normeerimisele sellekohaste vabariigis maksvate töökaitse seadustega ja määrustega, vaatamata, et tööandjaks siin on Kaitseministeeriumi ametkond, sest viimane moment minu arvates ei kõrvalda siin töökaitse normide rakendamist. Sellekohaselt nõuab puudutatud küsimus üksikasjalikumalt reguleerimist ka määrustikus ega lahene nii lihtsalt nagu selles esitatud.

Lõpuks puudutan määrustiku keele küsimust. Pikema arutlusega on selge määrustiku tohutu-suur tähtsus autoriteetse eeskujuna ja normeerijana keele alal kõigile kaitsevaelastele, kellel määrustikku rakendada tuleb. Suur enamus kaitsevaelastest ei oma ülevaadet meie keele küsimustes, keele oskus eriteadlaste arvates on meil üldse alla rahuldavat taset, nii et määrustik eriti teenistuslikkudes asjades on ainuke kindel ja usaldatav allikas. Elulised huvid on sundinud koostajaid määrustikku redigeerima keeleliselt võrdlemisi konservatiivselt, sest värskemate vormide ja keelenäidete tarvitamine määrustiku tekstis oleks vähemalt esialgul võinud tekitada ulatuslikke segadusi rakendamise alal, sest et vähemarenenud ringkond ei jaksaks aru saada uuendatud keelest. Siiski, praegu, kus Eesti õigekeelsuse sõnastiku teine trükk suurelt osalt ilmunud ja tema lõpp ilmumas ning ametlikult normeeritud maksva kirjakeele, oleks kaitsevæe keskjuhtidel kultuurpoliitiliselt väärikas samm — võimaluste piires värskendada määrustiku keelt.

Siin kohal märgitagu silmapuutunud keelelisi vigu süntaktilisest küljest; suurem osa neist on päritud nähtavasti juba määrustiku algmaterjali valmistamise ajajärgult. Näited: „Vastuvõetuks tunnistatud ainete headuse eest vastutust kannab vastuvõtja arst“ (§ 296), „Veltveebel, varahoidja ja toitlustaja valimistes osa ei võta“ (§ 357), „Toimkonna vaatuseks määratud kohal rivistab üles korrapidaja-allohitser selleks määratud kellaajaks toimkonna ja esitab korrapidajale ohvitserile garnisoni määrustikus ettenähtud korras“ (süntaks!)

(§ 515). „Komandod sauna saadab veltveebel, määrates ülemaks ühe rühmavanema“ (§ 717 teine lõik), „Komandod suplema saadab veltveebel, määrates ülemaks ühe rühmavanema“ (§ 718 neljas lõik). Seda loendit kahjuks saab pikendada mitmekordseks.

Süntaktilisi viperusi on olemas üldiselt, kuid ka etümoloogilistes suhetes on puudused, üheskoos või lahus süntaktilistest. Näiteks: „... kus kompaniiülem vaatab üle ja kontrollleerib kaitsevæelaste peal oleva varustuse ja rakmed“ (§ 374), „Kompaniiülem esitab selle (s. o. õppekava) kahes teisesendis kinnitamiseks pataljoniülema“ (§ 350). Siin peab „teisend“ tähendama eksemplari või ära kirja, kuid etümoloogiliselt ei ole kahtlust, et „teisend“ tähendab mõistet „variant“. § 265 punkt 1 deklareerib: „Majandusülem peab juhtima tähelepanu varanduse omandustele“ ja § 506: „Korrapidaja ohvitser vahetab neid (s. o. kaitsevæelasi) toimkonnast ära ja tarbekorral areteerib süüdlase“. Viimases kahes tsitaadis võiks oletada trükivigade leidumist, kuid et trükitehniliselt määrustik on väga korralik ja trükivigu peaaegu ei leidu, siis oletus ei näi pidavat paika.

Lõpetades käesolevat lennulist ülevaadet sisemäärustikust seadustehniliselt vaatenurgalt, võib üldise kokkuvõtteks konstateerida positiivse osa tõsist kaalu selles töös, milline vajab aga osalist läbi vaatamist ja kohendamist — sisulikust küljest neil põhjusil, mis on kirjeldatud varemalt käesoleva eriajakirja veergudel, tekstuaalselt ja keeleliselt aga silmas pidades järjest areneva elu nõudeid, kus tunnustamist ja lugupidamist leiab käsitatud tehnika kõrge kvaliteet, kui sisemiste kandvate ideede välisväljendis. Kui ülemal, sissejuhatavas osas, esitatud lähtepunktid ja järjekorras puudutatud üksikud momendid saaks olla kasuks sisemäärustiku uue trüki ettevalmistajatele nende vaeva- ja vastutusrikkas töös, oleks käesoleva kirjutise otstarbe saavutatud, tähtsaks kõrvalsihiks muidugi asjasse puutuvate ringkondade huvi ja omapoolsete väljendite ning arvamuste esilekutse, mis tohiks olla üldisele asjale ainult kasuks.

Õiste lendude iseäraldusi.

K. Abel.

Õiste lendude vajadus sõjaoludes on tingitud peamiselt sellest, et maapealt tegevate õhukaitse abinõude ja hävitajate tegevuse tõttu on päevaste lendude toimetamine seotud suurte kaotustega. Õine lend on küll raskem päevasest lennust, kuid ööpimedus on vaid heaks kaitses vaenlase mürskude ja hävitajate eest. See asjaolu võimaldab öösel palju madalalt lennata kui päevaajal, millepärast on võimalik täita ülesandeid, missuguseid päevaajal oleks raske läbi viia. Lendude toimetamine ööajal pikendab üldiselt õhujõudude kasutamise aega ja ühtlasi suurendab ülesannete arvu, milliseid võib õhujõudude peale panna. Ohuvaatluse eest kaitsmiseks on mere- ja maapealsed jõud sunnitud oma strateegilisi ja taktikalisi liikumisi ja ümberpaigutusi toimetama pimeduse varjus, mis nõuab lennuvõlts mere- ja maapealsete jõudude vaatlemise ja ründamise oskuse arendamist öises olukorras.

Meie oludes omavad öised lennud erilise tähtsuse selle tõttu, et meie võimalikud vastased on õhujõudude poolest ülekaalus ja võivad saavutada õhus ülevõimu. Vaenlase õhus üleolemise ja õhujõudude ülekaalu tähtsamaks ja mõjuvamaks parandamiseks abinõuks oleks lendude toimetamine öisel ajal, sest õiste lendude vastu võidelda on väga raske.

Õiste lendude peale avaldab suurt mõju ilmastiik, sest mida pimedam on öö, seda raskem on maapealseid asju ära tunda ja nende järgi orienteeruda. Õiste lendude ajal võib nähtavus olla väga mitmesugune, mis oleneb sellest, kas öö on kuuvalge, pilvine, pime või udune. Kuuvalgel ööl on nähtavus niivõrt hea, et orienteerumine raskusi ei tekita. Keskmise kõrguse peal, kuni 1000 meetrini, juhtimise jaoks tarviline nähtavus võib ulatuda isegi 10 km kauguseni. Maapealsetest esemetest on hästi näha metsad, teed, asulad ja iseäranis hästi paistavad välja veepinnad, läikides kuu valgustusel. Kuuvalgus on selleks küllaldane, et võiks tõusta ja maanduda valgustamata aerodroomil. Kuuvalguseta selgel ööl võib kaunis hästi näha, kuid nähtavuse piirkond ei ole kuigi suur. Lennu suuna hoidmiseks ei ole võimalik kaugemaid sihtpunkte kasutada, vaid peab järk-järgult valitud matka järele lendama, maapealseid esemeid kaardiga

võrreldes. Pimedal ööl, kui taevas on pilvedega kaetud, on nähtavus niivõrt piiratud, et orienteeruda võib vast ainult märk-tulede järele. Kuid siiski ei või eitada maapealsete esemete äratundmist ka pimedal ööl, kui maa-ala on hästi tuttav. Udu- sel ööl katab udu maapinna ja kui udu on paks, ei ole lennata üldse võimalik.

Et orienteerumine on ööse raskendatud, siis peab lenduri orienteerumise võimete arendamise peale panema suurt rõhku. Õiste lendude kordamineku peatingimuseks on täpne ja täielik maastiku tundmine lennu piirkonnas. Sellepärast on soovitatav õiste lendude maa-ala tundma õppimise otstarbeks ette võtta lendusid päeval ja videviku ajal. Sarnastel orienteerumislendudel on vaja tähele panna kohtasid ja esemeid, mis võiks öösil olla valgustatud või muil põhjusil nähtavad. Peab silmaspidama, et mida sügavamale lend vaenlase seljatagusesse ette võetakse, seda raskem on orienteerumine, sest orienteerumise punktid ja signaalid oma vägede piirkonnas hakkavad silmapiirilt kaduma. Õistel lendudel peab tingimata kaasas olema täiesti korralik kompass. Kui on kuu ja tähed näha, siis võivad nad palju aidata üldise lennusuuna pidamist. Sel juhusel, kui lend läheb üle pilvede, on ainukeseks orienteerumise abinõuks kompass, kuu ja tähed.

Õiste lendude edu oleneb suurel määral lenduri vilumusest ja mootori ning lennuki omadustest. Samuti on tarvilik, et aerodroom oleks õiste lendude jaoks vastavalt organiseeritud ja kõigi tarviliste abinõudega varustatud. Tarvilikud on ka abinõud sidepidamiseks lenduri ja aerodroomi korrapidaja vahel.

Kuna õine lend on raskem päevasest lennust, peab öisele lendurile ülesseadma järgmised nõuded:

1) Õine lendur peab olema osav ja kindel päevasest lennust. Vilunud lendurile ei tee õine lend suuremaid raskusi, kuid siiski on tarvis läbi teha teatud harjutused enne kui saada heaks öiseks lenduriks.

2) Õine lendur peab hästi tundma oma mootorit, lennukit ja kõiki näiteabinõusid ja oskama neid hästi käsitada. Raske on ettekujutada öösel maandumist väljaspool aerodroomi, sellepärast lendur peab piin-

likult oma lennuki eest hoolitsema, et ta täiesti kindel võiks olla mootori töötamises. Väljaspool aerodroomi maandumiseks võib tarvitada küll valgustusrakette, valgustuspomme ja lennukile asetatud helgiheitjaid, kuid need on kõik teatud määral ainult hädaabinõud hädamaandumisel.

3) Õine lendur peab hästi teadma aeronavigatsiooni ja oskama juhtida lennukit kompassi järele kui maastikku ei ole näha.

4) Õisel lenduril peab olema hästi terav nägemine ja hea tasakaalu tunne.

Ülesseatud nõuded toovad esile õise lenduri mõiste, mis niisama palju on õigustatud kui hävitaja- ja luurelenduri mõiste. On kindel, et kõigist lenduritest ei saa head õist lendurit, samuti kui igaüks lendur ei saa olla heaks hävitajaks-lenduriks. Oleks väga soovitatav, et kõik meie lendurid vastaks õise lenduri nõuetele. Meie peame püüdma väljaarendada kõigile nõuetele vastavaid lendureid, sest meie lendurite väike arv ei võimalda kuidagi liigitada neid luure-, hävitaja- ja õilenduriteks, kuigi sarnane liigitus oleks soovitatav, nii kui see suuremate riikide lennuväedes on olemas.

Õisteks lendudeks võib tarvitada ka harilikke lennukeid, kui nad on selleks vastavaft soveldatud. Igatahes õisel lennukil peaks olema järgmised omadused:

- 1) suur vaatepiirkond lendurile ette, alla ja üles;
- 2) hea lennupüsivus;
- 3) väike maandumise kiirus.

Õisteks lendudeks on kõige kohasemad niisugused lennukid, millel lenduri ees mootorit ei ole, nii kui see on kahemootoriga lennukitel, kus mootorid on asetatud väljaspoole lennuki keret.

Õiste lendude jaoks tarvitavad lennukid peavad olema varustatud lennuki alla kinnitatud signaal-lampidega, millede abil võib maaga ühendust pidada. Samaks otstarbeks võib tarvitada ka rakette kui elektri sisseseade puudub. Samuti on tarvis kinnitada lennuki kandepindade ja saba külge värvilised navigatsiooni tuled, et ära hoida kokkupõrkeid õhus.

Tõusmiste ja maandumiste jaoks aerodroomi valgustamise sisseadega peavad

olema lihtsad. On küllalt aerodroomi valgustajast helgiheitjast ja mõnest signaalseerimise abinõust. Sõjaoludes aerodroomi valgustamine võib vaenlasele aerodroomi asukoha ära näidata, mis võimaldab vaenlasele aerodroomi pommitada.

Et ära hoida aerodroomi ülesleidmist, peab äärmiselt ettevaatlikult tarvitama aerodroomil valgustust. Kuuvalgel ööl üldse ei ole vaja aerodroomi valgustada, küllalt on stardinäitajate ja orienteerumistuledest. Tõusta võib ka täiesti pimedal ööl valgustamata aerodroomil, kui valgustust ei ole võimalik tarvitada. Pimedas tõustes peab lendur lennukit juhtima kas tasakaalu näitajate, või päevaste lendude harjumuste järgi. Startima ja tõusma peab pikkamööda tarvilise kiiruse saavutamiseks ja selle alalhoidmiseks. Maa läheduses ei tohi äärmise vajaduseta pööranguid teha. Ei ole tingimata tarvilik, et horisont oleks lennus näha, — sellest on küllalt, kui lenduri nägemise piirkonnas on maapeal orienteerumise punktid, tuled ehk valgustatud kohad, millede abil võib lendur tunda lennuki õiget seisut. Näiteabinõud võivad olla valgustatud ainult niipalju, et nad oleksid nähtavad, sest valgustus võib „pimestada“ lendurit, mis takistab orienteerumist. Kõige kohasemateks õisteks lendudeks oleks fosfor-valgustusega näiteabinõud, missugused silmade peale ei mõju. Pimedas maandumise jaoks on vaja maandumiskohta valgustada aerodroomi valgustaja helgiheitjaga või lennuki külge kinnitatud maandumise valgustajaga. Aerodroomi helgiheitja valgustust on vaja nii juhtida, et see lendurit ei „pimestaks“. Maandumise koha väljaspool aerodroomi leidmiseks ja maandumiseks võib tarvitada langevarjuga varustatud tugevjõulisi valgustusrakette või valgustuspomme.

Õisi võib lennukit näha ainult siis, kui ta hakkab juba maanduma, sellepärast peab lendur signaalseerimisega teatama maandumise kavatsusest ja äraootama vastust aerodroomilt, kust teatatakse, kas aerodroom on maandumiseks vaba.

Igatahes õine lend ülesaamata raskusi eneses ei sisalda, on vaid vaja harjumist õise olukorraga. Õise lennu raskused on siiski palju väiksema tähtsusega, kui need kaotused, milledega on seotud sõjaoludes päevased lennud.

Kuulamise-aparaadid. lennukite avalikukstegemisel öösel ja udusel ajal.

Lennukite öösisel kallaletungi vastu võitlemiseks on tähtsaim vahend kahurtuli. Tulistamise peamisi viise on kaks, mis tingitud öösisel olukorra iseloomust: tulekatte moodustamine ja tabamise tuli. Tulekatte moodustamine nõuab suure arvu kahureid ja laskemoona, tagajärjed selle juures on väikesed. Tabamise tule võib kasutada, kui märgi, s. o. kallaletungija lennuki suund teada on. Kallaletungija lennuki avalikukstegemine helgiheitjaga on võrdlemisi raske ülesanne, ja sellel on veel see halb külge, et tihti näidatakse kallaletungijale kaitsepositsioonide asukoht osaliselt kätte.

Käesoleva ajani pole leiutatud lennuki suuna kindlaksmääramiseks öösel paremat abinõu, kui kuulamine. Kuulamine sünnib kolmel viisil: kuulamine palja kõrvaga, kuulamine kõrvaga abiriistade kaasabil, kuulamine iseregistreerijate aparaatidega.

Tehtud katsed ja saavutatud resultaadid hoitakse asjaosaliste riikide poolt suurelt jaolt salajastena, erikirjandusesse pääsevad ainult üldisloomuga harutlused. Mõnesugust huvi sel alal pakub itaalia inseneriväe kol. leitn. A. Romani kirjutis, mis ilmus 1929. a. Selles kirjutises on antud lühikene ülevaade kuulamise printsiipidest, nende praktilisest kasutamisest, kallaletungivate lennukite avalikukstegemisest helgiheitjatega ja kuulamisaparaatide ja helgiheitjate koostööstamisest.

Kuulamise aparaadid. Kuulamine palja kõrvaga on väga primitiivne abinõu mingisuguse heliallika asukohta ja suuna kindlaksmääramiseks. Kõrvale abiks kasutatakse aparaate, mis kannavad üldist nimetust „aerofonomeetrid“. Neilt aparaatidelt nõutakse kahte seltsi omadusi ja iseloomustusi, mis rahuldaksid akustilisi ja töötamise nõudmisi. Need omadused ja iseloomustused on: 1) tundlikkus; 2) täpsus; 3) kuulamise ruumala suurus, mõõdetud aparaadiga, kui see asub liikumata paigal; 4) selektiivsus (s. o. omadus, mis võimaldab eraldada ühte heliallikat teistest); 5) kinnipüütud

heliainete täppisreproduktioon; 6) indifferentsus kõrvalhelide vastuvõtmiseks; 7) suuna kindlaksmääramise kiirus; 8) kaugema maa pealt aparaadi käsitamisel kiirus ja täpsus; 9) kerge ehitamisviis, kerge transporteerimine ja käsitamine.

Aerofonomeetrid jagunevad mitmesse kategooriasse, sedamööda, missuguse alljärgneva printsiibi järele nad on konstrueeritud: 1) kõla tugevuse maksimumi otsimine; 2) kuulamine kahe kõrvaga; 3) kuulamine ühe kõrvaga vaheldumisi.

Kõla tugevuse maksimumi otsimine. Sellesse kategooriasse kuuluvad aparaadid annavad kõlatugevuse maksimumi, kui nende telg on juhitud heliallika suunas. Nende hulka kuulub Sagnac'i aparaat. Neid aparaate kasutatakse lihtsalt suuna kindlaksmääramiseks, sest nende kuulamise ruumala on suur ja selle tõttu ei ole need aparaadid küllalt täpsad. Nende aparaatide abil kuulates, võib märgata kõlatugevuse alalist muutmist, mis tekib sellest, et õhukihi akustiline läbipaistvus muutub vahetpidamata.

Kuulamine kahe kõrvaga. See aparaatide kategooria on rajatud omadusele, mida kasutatakse kuulamisel palja kõrvaga, s. o. muljele, mida avaldab kõrva peale heli, saabudes kuulaja asukohta paremalt ehk vasakult: kuulaja püüab saada mõlemas kõrvas ühesugust muljet. Aparaadi abil on see mulje palju puhtam, kui palja kõrvaga. Sellesse kategooriasse kuulub Pérot kahe või nelja kambriga aparaat, mida harilikult kutsutakse akustiliseks gonio-meetriks.

Kuulamine ühe kõrvaga vaheldumisi. Nendes aparaatides juhitakse kinnipüütud heli kuulaja paremasse kõrva, kui heliallikas asub aparaadi sümmeetria plaanist paremal, ja vasakusse vastasel korral. Nende muljete järele on võimalik aparaati orienteerida heliallika suunas. Sellesse kategooriasse kuuluvad Sagnac'i, Pérot, Bajlaud, Goertz'i ja t. aparaadid.

Kõrva juhitava heli kõvendamiseks kasutatakse peaaesjalikult myriafoni. See on abiaparaat, mis koosneb elementaar kuulamise torukestest, omavahel ühendatud erilise toruga ja selle kaudu ka

Allikad: Tehnika ajakiri „Génie Civil“, 1930.

Ille fascimile du Mémorial de l'Artillerie française.

kuulamise toruga, mis edasi annab helid kõrvale.

Baillaud konstrueeris oma aparadi, rajades selle paraboloidi omadusele, mille järele helilained, samuti kui valguslained, kui nad suunduvad paralleelselt paraboloidi teljele, põrkavad paraboloidi pinnalt tagasi ja koonduvad tulipunkti. Säärase 3-meetrilise läbimõõduga aparadi ulatavus on parimates atmosfääri tingimustes (näit., öösel ja soojal ajal) 12 kuni 13 kilomeetrit.

Tucker kasutas vastuvõtjana mikrofonit kuumaksaetud traadiga, mille elektri-takistust helilained muudavad; muudatuste kõvenemist saavutas ta trioodi lambiga, ja saadud mulje realiseeris telefoni ehk galvanomeetri abil.

Bougier transformeeris helilained, tehes need nähtavaks valguskiirte abil, mis kahe vibreeriva diafragma külge kinnitatud peeglist järjestlikku peegeldumise kaudu juhiti ekraanile.

Helgiheitjate kasutamine. On loomulik, et õhukaitse postidele koondatakse teatav arv helgiheitjaid grupina, sest see võimaldab tugevama valgustamise. Kui vaenlase lennukite otsimiseks ja valgustamiseks kasutatakse helgiheitjate gruppi ühes kuulamise aparadiga, siis peab kuulamise aparat olema ühenduses juhtiva helgiheitjaga, teised helgiheitjad on juhtivale saatjateks.

Kuulamise aparat annab märgi, s. o., lennuki suuna, juhtiv helgiheitja suunib oma kiirtevihi lennukile. Saatjad helgiheitjad suunivad oma kiirtevihud juhtiva helgiheitja järele. Kuna valgustatud lennuk püüab valgustatud zoonist välja pääseda harilikult järsult alla laskudes, siis peab juhtiv helgiheitja alati olema valmis säärase liikumise püüdmiseks.

Helgiheitjate grupp on ühenduses õhukaitse patareidega; patareid, paigalseisvad ehk liikuvad, asuvad helgiheitjatest eemal, et mitte võimaldada mõlemate esemete üheaegset pommitamist.

Kuulamise aparadi ühendamine helgiheitjaga. Lennukite liikumise kiirus on suur, samuti võivad nad kiiresti muuta lennusuuna. Kuna iga viivitus lennukite avalikukstegemises võib tuua raskeid tagajärgi, siis on loomulik, et kuulamise aparat peaks olema helgiheitjaga mehaanilises ühenduses, mis võimaldaks kiire tegutsemise.

Säärased ühendamise katseid on tehtud mitmeid. Parimaid tagajärgi andis ühendamise süsteem, mida Bochet lei-

tas ilmasõja ajal, ja mida kasutasid prantslased. Süsteemi detailid avaldas Bochet oma ettekandes prantsuse tsiviil-inseneride ühingu koosolekul 1921. aastal. Peajoontes on ühendamise skeem järgmine.

Kuulamise aparadi näitamised antakse edasi sideme abil kordaja aparadile, mis omakorda on ühenduses kera pinnal liikuva repeeriga. Kera tsentrum on ühenduses kangiga, mis juhib helgiheitjat juhede ja plokkidega, nii et kangi kaldumised ükskõik missuguse nurga all korratakse täpsalt helgiheitja telje poolt. Kang ja helgiheitja telg on paralleel asendis, nii et tarvitseb juhtida kang kuulamise aparadi repeeri kaudu antud suunas, siis on ka helgiheitja automaatselt juhitud samasse suuna.

Heli tarvitab allikast kuulamise aparadini jõudmiseks teatud aja, mille kestvusel lennuk on kinni püütud kõla suunast juba eemale jõudnud. Selle vahe (akustiline parallaks) kindlaksmääramiseks ja automaatselt kõrvaldamiseks on mehaanilise ühenduse süsteemi juures olemas veel vastav abisiseseade.

Kokkuvõtte. Riikide huvid kuulamise aparateid tehnilise täiendamise katsete vastu on tingitud teadmistest, et nende territooriumi ja sõjaväe kaitsmine õhust pealetungi vastu omab esimese järgu tähtsuse. See teadmine sunnib ottsima võimalikult paremaid lahendusi kuulamise aparateid täiendamise küsimuses.

Praegusaja kuulamise aparadid jagunevad üldiselt kahte tüüpi: lihtaparadid ja ühendusega-aparadid. Lihtaparadid võiks omasoodu jaotada kahte gruppi: üks grupp on konstrueeritud nii, et aparadil on juba akustiline parallaks arvesse võetud, teine grupp on ilma selleta. Viimaseid võib kasutada õhukaitse vaatluspostide teenistuses abikuulamise aparadidena nii öösel kui ka uduse ilmaga, sest nende kuulamise ruumala on suur ja suhteline täpsus küllaldane. Sellesse gruppi kuuluvad näit., kõik laia trehtri taolise toruga aparadid.

Lihtaparadid, mille juures on arvesse võetud akustiline parallaks, on palju täpsamad ja nende poolt antud andmeid kasutavad juba helgiheitjad ja patareid. Sellesse tüüpi kuulub Goerz'i aparat, mis annab edasi kuulamise korrigeeritud andmed elektri abil; andmed ilmuvad valgustatud tahvlil, mis aparadist eemal võib seista, näiteks helgiheitja või isegi patarei juures.

Aparaatidel, mis mehhaanilises ühenduses helgiheitjaga, on üldiselt arvesse võetud akustiline parallaks, nagu näiteks Bochet süsteemi juures. Bochet süsteem lahendab ühenduse küsimuse üldiselt, kuid omab siiski kõikide mehhaaniliste ühenduste üldpuudused.

Avalikuks teinud vaenlase lennuki, jätab juhtiv helgiheitja selle saatjate helgiheitjate hooleks, ja asub järgmise märgi avalikustegemisele, sest vaevalt ilmuvad kallaletungijad lennukid üksi või ainult ühe grupina.

Hoolikalt kuulamisel väsib inimese kõrv ruttu, sellepärast on juhitud püüded kuulamise aparaatide näitamise mehhaanilise avaldamise lahendamisele. Kuna kuulamise aparaadi ja helgiheitja või suurtüki telje suunad sellejuures on

kavatsetud paralleelsed, siis on tabamise küsimus lahendatud suunaliselt, kui kuulamise aparaadi telg on sihitud märgile (parallaksile vastava parandusega).

On helgiheitjad kallaletungiva lennuki avalikuks teinud, sünnib kahuritega tulistamine harilikkude viiside järele. Ei suuda helgiheitja lennukit kiirtevihuga avalikuks teha, siis annavad kuulamise aparaadi andmed siiski umbkaudse suuna, milles tulistamist tuleb toimetada. Lihtaparaatide puhul, kui patareisid on küllaldasel arvul, võib anda tõkgetuld, paremate aparaatide puhul aga, kus kahurid on juhitud kuulamise aparaadi näitamise järele märgi suunas, ka tabamistuld. Viimast tulistamisviisi kasutasid prantslased Maailmasõjas, ja nende eneste otsuse järele küllalt tagajärjekalt.

E. L.

R. K. K. A. väeliigid tänapäeval,

nende organisatsioon, relvastus ja koht lahingdoktriinis.*)

II. Ratsavägi.

Ratsaväe lahingdoktriin oma põhiteistes võib olla ainult kolmesugune: a) ratsaväe peamiseks lahingupidamise viisiks on hing ratsarivis, kuid ta võib teotseda olukorra sunnil ka jalastatult; b) lahingud ratsa- ja jalarivis on, vastavalt olukorrale, täiesti üheväärilised otsustavaks tegevuseks, s. o. ratsavägi võitleb nii ratsarivis külma relva ja hobusega kui ka jalastatult, mõlemal juhtumisel tule toetusel; d) ratsaväe peamiseks lahingupidamise viisiks on tulevõitlus jalarivis, kuna hobune on eeskätt manööverdamiseks; välkestelle üksuste on lubatud ka ratsarünnakud.

R. K. K. A. lahingdoktriinis kajastuvad selgesti esimese grupi („a“) vaated. Sellel jõudmiseks on ta üle elanud teatud evolutsiooni. Nagu mäletame, valitses tsariaegse Venemaa ratsaväes enne Maailmasõda n. n. „hurraa-doktriin“ ehk chokidoktriin; chokk oli kõikide tolaaegsete lahingu-eeskirjade leidmotiiviks. Maailmasõja kogemuste mõjul ei hinnanud vene kommunistid alul (1918. a.) ratsaväge kui iseseisvat väeliiki kuigi kõrgelt. Alles kodusõja ajastul (perioodil) muutus nende vaade ratsaväe kasuks. Selle tunnistajaks on 1920. a. ratsaväe-eeskiri, milles nihutatakse esiplaanile lahing ratsarivis. 1924. aastal ilmunud ajutine R. E. II tähistas tea-

tud tagasikiskumise vaadetes, sest lahing jalastatult sai samasuguse eluõiguse kui ratsarünnakud. „Ratsaväe normaalseks lahingupidamise viisiks on kombinieritud lahing, milles jalastatud osade, klp., ratsakahurväe, lennurväe, soomusosade ja teiste ratsaväele juurdeantud võitlusvahendite tegevus kokkukõlastatakse ratsarünnakutega kui lahingu arendamise ja lõpuleviimise abinõudega“ (§ 5).

1929. a. astus eelnimetatud ajutise eeskirja asemele „Ratsaväe lahingueeskiri“ II (I anne), mida läbib silmatorkavalt nõue — kasutada lööki ratsarivis kõikidel juhtumitel, kui olukord seda lubab. Sellest näeme, et on teostunud täielik tagasipööramine end. vene ratsaväe traditsioonidele. Ent siiski, arvestades nüüdisaja võitlusvahendeid ja vaatlusabinõusid vastasel, hoitatakse, et ka ratsalööke ei tule anda löögi enese pärast ja väeliigi au alalhoidmiseks neil juhtumitel, kui puudub ootamatus või kui võib kohata vaenlase organiseeritud vastupanu tulega. Ratsavägi peab oskama teotseda ka jalastatult sama hästi kui ratsa, et murda omale teed ja viia pealetung tarbekorral täägilööginini (§§ 4—6, 24—26).

*) Järg. Vt. „Sõdur“ Nr. 25/26 s. a.

Ratsavägi loetakse SSSR'i sõjaliste jõudude tähtsamaks elemendiks. Ratsamassid on võimelised täitma iseseisvalt mitmesuguseid operatiivseid ja lahingulisi ülesandeid (R. E. III lhk. 13); väeosade-ratsavägi teotseb alati nende väeüksuste koosseisus, mille juurde ta on antud (R. E. II § 1). Lahinguliselt tuleb kasvatada ja õpetada ratsaväge julgete ja „häbetatute“ otsuste ning tegude vaimus (R. E. II § 3).

Ratsaväe massilise kasutamise kõrval nihutab R. E. II esile ka ratsarünnakute paindumava vormi, nimelt lahingu üksikute gruppidega. Näiteks eskadron peab oskama teotseda nii koondriivis kui ka rühma või poole eskadroni suuruste gruppidega mitmes suunas, mis jooksevad kokku lõugipunktis (§ 360). Teotsemist gruppidega õigustab venelaste arvates asjaolu, et tulevikusõjas võib vaevalt kohata vaenlast, kes võtaks vastu punaväe ratsamasside rünnaku samasuguse „seinaga“.

Nii ametlikud vaated. Peatume lühidalt ka poolametlikul doktriinil, mis peitub sõjaajakirjanduses juhtivate tegelaste nimede taga.

R. K. K. A. ratsaväe-inspektor S. Bundenõi jagab täiesti R. E. II ja III vaateid. Tema arvates ratsavägi peab oskama teotseda nii ratsa- kui jalarivis, ent see veel ei tähenda, et lahingud jalastatult ja ratsa on üheväärtuslikud: ratsaväelane otsib alati ülesande lahendamist eeskätt lahinguga ratsarivis ja jalastub ainult äärmisel juhtumil. Kuid ka jalastatult alatud lahing tuleb lõpule viia ratsarivis, sest tegevus jalarivis on ratsaväele ainult abivahendiks lahinguülesannete täitmisel. Venelaste lugupidamist ratsaväe vastu ta põhjendab järgmiselt: Revolutsiooniline klassisõda, mille loogiliseks edasiarenemiseks tuleb provotseerida kodusõda vaenulise riigi sisemuses, nõuab kiiret tempot ja loobumist kurnamise-strateegiast. Selle kiire tempo kandjaks tulevikusõjas on ratsamassid ühenduses mootoriga (maal ja õhus). Samal vaatepunktil on ka M. Batorski, J. Salitan ja rida teisi autoreid sõjakirjanduses; „kombineeritud lahingu“ ja „sõitva jalaväe“ pooldajad on kaugelt vähemuses*).

Täieliku kontrastina R. K. K. A. ratsaväe lahingudoktriinile tundub prantslaste

vaade, mille kvintessents on: manööverda hobusel, aga võitle tulega. Prantsuse aj. eeskiri suurtele üksustele (1921) asetab ratsaväe lõplikult sõitva jalaväe kohale. Ratsaväe normaalseks lahingupidamiseks viisiks loetakse tegevus jalarivis; ratsarünnakud külma relvaga on võimalikud ainult väikestele osadele ja eritingimustes (§§ 22, 57). Sakslaste ametlik vaade selles küsimuses ei erine palju prantslaste omast; ka nemad näevad ratsaväe-koondistes eeskätt kõrgema juhi liikuvat tulevaru (F. u. G. §§ 80, 81).

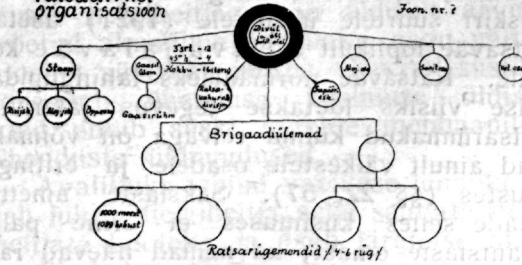
Ülalkirjeldatud diametraalsus tõekspidamistes laseb end põhjendada nende riikide erisuguste kogemustega möödunud sõdades (Maailmasõda lääneriindel ja vene kodusõda), arvatavate sõjateatrite lahku minevate tingimustega jne. Kultiveeritud sõjateater (tihe asulatevõrk piiriäärsetes raioonides, suur protsent kiviehitisi, raudteevallide ja kanalite rägastik, raudaiad jne.) ja mootori võistlus hobusega kõikidel aladel — need faktorid iseenesest tõmbavad kitsad piirid ratsaväele L.-Euroopas. Selle vastu N.-Venemaa võimalikkude sõjateatrite suur avarus, juurdeehitiste hõredus, hipokultuuri valitsemine mootori üle jne. loovad täiesti omapäraseid väljavaated ratsaväe kasutamiseks. Ka ei saa unustada, et venelased on „armunud“ pealetungidoktriinisse palju suuremal määral kui näiteks prantslased; siit on arusaadav venelaste suurem huvi ratsaväe kui eeskätt pealetungiväeligi vastu.

See erinevus eelnimetatud armeede lahingudoktriinis peegeldub ka ratsaväe organisatsioonis ja relvastuses. Venelastel esineb ratsavägi veel enam-vähem puhtal kujul (joon. 6—7); prantslastel on ratsaväe suuremad koondised kaotanud isegi oma senise nimetuse ja muutnud „kergeteks osadeks“ („kerge-diviis“). Kerge-diviisi (hiljuti olevat ta jälle ratsadiviisiks ümber nimetatud) koosseisu kuulub peale ratsabrigaadide (3) ja kahurväedivisjonide (2) veel auto-kuulipildujate-grupp, jalgratturite-grupp, sapöörisalk, ekspluatatsioonisalk-, raadio-telegraafisalk ja terve rida seljataguseid asutisi; tema sõjaaegne koosseis näeb ette 120 r.-k. 315 k.-k., 37 mm suurtükke 36, 75 mm suurtükke 24 ja miinipildujaid 3 toru. Vene ratsadiviisi (joon. 7) on raske kõrvutada „kerge diviisiga“ nii organisatsioonilt kui tulejõult, sest viimane, nagu nägime, on sõitva jalaväena küllastatud äärmuseni automaatrelvade, soomusvahendite ja motoriseeritud jalaväe üksustega ja kogu

*) „Voj. Vestn.“ 1927 nr. 47; 1928 nr. 5; 1929 nr. 18; „Kaval. Sbornik“ 1929 nr. nr. 8 ja 12; „Voina i Revol.“ 1927 nr. nr. 4 ja 8; 1928 nr. nr. 5 ja 12; 1929 nr. 1.

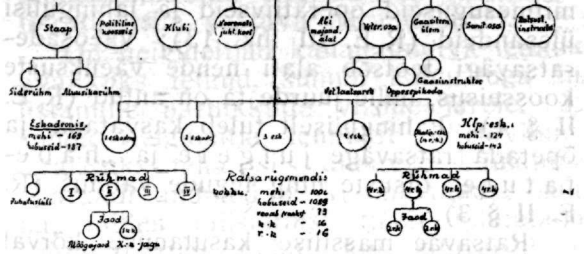
R.K.K.A. ratsadiviisi organisatsioon

Joon. nr. 7

R.K.K.A. ratsarügemendi organisatsioon

Joon. nr. 6

tema organisatsioon on kohandatud tulevõitluseks jalarivis. Sellevastu punase ratsaväe organisatsiooni ja relvastusega on püütud tagada ratsaväele tema liikuvus, iseseisvus ja võime anda lööke külma relvaga.

R. K. K. A. suuremate ratsaväekoondiste (üksik ratsabrigaad, ratsadiviis, ratsakorpus *) taktikaliseks üksuseks on ratsarügement (4 mõõga- ja 1 kuulipilduja-eskadron). Kõige väiksemaks taktikaliseks üksuseks loetakse eskadron (4 mõõgarühma ja juhatuse-lüli). Mõõga-eskadroni rühm koosneb kahest mõõga- ja ühest k.-k.-jaost (1 k.-k.) **). Huvitav on märkida, et prantslastel, kes pooldavad ratsaväe lahingut jalarivis, on juba rühma tulejõud vähemalt 3 korda suurem (3 k.-k.).

Peab tähendama, et ka venelased pole jäänud täiesti kõrvale üldisest tendentsist suurendada ratsaväe tulejõudu. Sõjaajakirjanduses võime leida ettepanekuid, tõsta k.-k. arv rühmas 2 peale, teiste sõnadega, rügementis 16 pealt 32 peale, või koguni teha mõõgarühm prantslaste eeskujul unitaarseks (võtta iga jao koosseisu 1 k.-k.), kuid sellele vaieldakse teiselt poolt ägedasti vastu — see suruvat ratsaväe „sõitva jalaväe“ seisukohale. Ent k.-k. vastased ise rõhutavad vajadust tõsta r.-k. arvu ratsaväes, nimelt nii, et oleks tagatud 1—2 r.-k. rühma toetus igale mõõgaeskadronile. Selleks olevat tarvis praeguse r.-k.-eskadroni (16 r.-k.) asemele võtta ratsarügemendi koosseisu „ratsa-kuulipildujate divisjon“ (2 eskadroni à 16 r.-k.) või täiendusena maksvale organisatsioonile (joon. 6) mahutada iga eskadroni koosseisu r.-k. rühm (4 r.-k.). Samuti on üles tõstetud küsimus täiendada ratsabrigaadi, ratsarügemendi ja eskadroni organisatsiooni ratsakahurväega.

*) R. K. K. A. ratsakorpusse koosseisu kuulub sõjaajal 2 ratsadiviisi, soomusautode-divisjon, lennusalik, side-eskadron ja seljatagused asutised.

***) R. E. II §§ 185, 356, 548.

Need ratsaväe „moderniseerimise“ nõudjad leiavad, et punase ratsaväe praegune organisatsioon suudab rahuldada tema vajadusi ainult teotsemisel koos jalaväekoondistega, näiteks nende tiibadel, lõhedes, jalaväe taandumise katmisel jne., kus ratsaväe siduvgrupp saab kahurväe tuletoetust diviisi- ja korpusekahurväe taktikalistelt gruppidele, kuna ratsaväe löögigrupiga läheb kaasa (tavapäraselt vaenlase tiivale või seljataha) tema orgaaniline ratsakahurvägi. Kui aga ratsaväeosad täidavad iseseisvaid ülesandeid (ratsaväe-kate, retkid, operatiivne jälitamine jne.), siis andvat end teravalt tunda orgaanilise kahurväe puudumine nii ratsabrigaadis, -rügementis kui ka eskadronis. Milline peaks olema nende koondiste kahuritüüp, selle kohta vahetatakse elavalt mõtteid. Näiteks ratsarügementidele on soovitatud 76 mm patareid (3 toru), 1913. a. (lühendatud toruga) mudelit, 122 mm haubitsaid jne. Ideaaliks näib olevat mingisugune seni leidmata „universaalne süsteem“, milline oleks kõlbulik kõikide ülesannete täitmiseks. Ühtlasi peetakse tarvilikuks täiendada ratsarügemendi organisatsiooni gaasi-, sapööri- ja õhukaitserühmaga. Peale selle väärivad märkimist veel hääled, mis nõuavad tankide võtmist ratsaväekoondiste organisatsiooni („Voina i Revol.“ 1930 nr. 4). Kohtadel tehtavat seda isegi oma algatusel. Nii kinnitab punase ratsaväe inspektor (v. „Kaval. Sbornik“ 1929 nr. 12, lhk. 6), et 8. ratsadiviisis leidnud aset fakt, millel pole pretsedendi maailmaajaloos — diviis palub luba vormeerida omal kulul tankide-eskadroni. Mis sellest offitsioosest doktriinist muutub offitsiaalseks ja mis jääb „hüüdjaks hääleks“, seda näitab tulevik. Kuid kahtlemata see elav poleemika*) ratsaväe organisatsiooni, relvastuse ja lahingutegevuse meetodite ümber laseb oo-

*) „Kaval. Sbornik“ 1929 nr. nr. 2, 3, 8, 12 ja 1930 nr. 1; „Voina i Revol.“ 1930 nr. 4.

data mõningaid uuendusi punases ratsaväes „moderniseerimise“ tähe all.

R. E. I (§§ 232, 243, 259, 269, 271) ja R. E. II (§§ 13—23) järele on R. K. K. A. ratsaväe relvastuseks piik, mõök, vintpüss täägiga, automaat, k.-k., r.-k., revolver, püssi- ja käsigranaadid, peale selle ratsakahurvägi. „Sõitva jalaväe“ pooldajatel on piik lahingus tagavara-relvaks ja mõõka kasutatakse ainult löögiks; vene ratsanik loobub piigist vaid tulevõitluses jalarivis ja mõõka kasutab nii löögiks kui ka torgeteks. Mis puutub tulirelvasse, siis vene ratsaväe erinevuseks on see, et ta on varustatud samatüübilise vintpüssiga, nagu jalavägi; paljudes armeedes varustatakse ratsaväge lühikese karabiiniga (ilma täägita). K.-k. vaadeldakse punases ratsaväes kui selle rühma omandust, mille koosseisu ta kuulub; ainult rühmul (mitte k.-k.-jaoülem) võib kasutada oma kuulipildujat (R. E. II § 247). Sellega tahetakse saavutada rühma terviklikkus organisatsioonilt ja taktikaliselt. R.-k., millised kuuluvad rügemendis kuulipilduja-eskadroni koosseisu, antakse tavapäraselt mõõgarühmade ja -eskadronide juurde (üksikute klp., poolrühmade ja rühmade kaupa) viimaste tulejõu ja iseseisvuse suurendamiseks; rüüli käsutusse jääb normaalselt väike osa r.-k., peamiselt õhukaitse organiseerimiseks ja iseseisvate tulegrupide moodustamiseks kui olukord seda nõuab (R. E. II § 505).

Lähme üle punase ratsaväe lahingukordade juurde.

R. K. K. A. ajutise R. E. (1924) põhjal eksisteerisid seni lahingukorrad teotsemiseks ratsa, jalastatult ja segaviisil (kombineeritult). 1929. a. R. E. II annab lahingukorrale lihtsa ja täpsa mõiste: lahingukord, vaatamata teotsemisviisile (ratsa või jalastatult) pole muud midagi kui „ratsaväe jõudude ja abinõude jaotus antud ülesande täitmiseks“ (§ 28). Nagu jalaväeski teevad venelased ka ratsaväes vahet ainult kahe lahingukorra vahel — lahingukord pealetungiks ja kaitseks. Pealetungil lahingukord koosneb löögigrupist (mitte vähem kui pool kõikidest lahingukorra jõududest; võib olla ka 2 löögi-

gruppi), siduvgrupist ja varust; tarbekorral võib moodustada veel tulegrupid. Kaitsele esinevad lahingukorras samad grupid, kuid siduvgrupp peab sisaldama vähemalt poole lahingukorra jõududest. Kuna artiklis „Lahingukord“ („Sõdur“ 1930. a. Nr. 19/20) toodud väited käivad ka ratsaväe lahingukorra kohta, siis pole vajadust siin tema juures üksikasjalisemalt peatuda. Ainult üht tuleb silmas pidada — ratsaväe koondiste (ratsarügement, ratsadiviis jne.) lahingukorras esineb varu samasuguste funktsioonidega, kui teistes sõjavägedes (R. E. II §§ 29, 601); jalaväe lahingukord seesugust varu ei tunne.

Lõpuks ei saa jätta märkimata, et analoogiliselt tsaariaegse vene ratsaväe jagunemisele regulaarseks ja irregulaarseks (kasakad) jaguneb ka punaväe ratsavägi kaadri- ja territoriaal-osadeks. Oma lahinguväärtuselt (isikliku koosseisu ja hobuste väljaõpe, liituvus, poliitiline ettevalmistus) seisab territoriaal-ratsavägi loomulikult madalamal tasemel kui kaadri-ratsavägi, sellepärast nähakse ette tema jaoks teisejärgu ülesanded tulevikusõjas (teotsemine kõrvalistes suundades ja kasutamine peamiselt väeosade-ratsaväena), kuna mobilisatsiooni ja hargnemise katmist ja vaenlase mobilisatsiooni nurjaaamist temale ei taheta usaldada.

—ms—

Eksitavad trükivead

artiklis „R. K. K. A. väeliigid tänapäeval...“ I. Jalavägi. („Sõdur“ Nr. 25/26).

Lhk. 792 27. rida ülevalt on ärele, peab olema järele, 792 2 veerg 7. rida ülevalt — J. E. III — J. E. II, 792 tabel nr. 1 — käsikranaat — käsigranaat, 793 2 veerg 23. riida alt — laskmistel distantsidel — keskmistel distantsidel, 295 2 veerg 6. rida alt — ...purustamises, vaenlase klp... — ...purustamises ja võitluses vaenlase klp..., 296 2 veerg 27. rida alt — väiksemaks lahingüksuseks — väiksema lahinguüksuse, 297 11. rida alt — revolutsiooni — evolutsiooni, 299 1. rida ülevalt — ida — jada.

Artikli puhul

„Pihtamis- ja gaasikindel süvisvarjend jaole.“

(Ehitatud pioneerpataljoni õppeväljal kevadel 1929. a.)

Möödunud aasta „Sõduris“ nr. 50, 51, 52, ilmus pioneerpataljoni kpt. Thar'i artikkel „Pihtamis- ja gaasikindel süvisvarjend jaole“. Et mainitud artikkel sisaldab mõningaid ebatäpsusi kirjelduses ja varjendi konstruktsioonis, selleks alljärgnevad read.

1. „Varjendi kirjelduses“ on öeldud, et varjendi pikkus on 5,50 m, laius — 3,00 m ja kõrgus — 1,90 m.

Artikli kokkuvõttes kpt. Thar ütleb, et varjendi suurus on $4,20 \times 3,00 \times 1,9$ m. Nii siis, varjend on „kokkukuivanud“ oma pikkuses 1,30 m võrra (desinfektsiooni ruumi laius, + vahesein + raami otsmise posti jämedus).

Varjendis on kaks ruumi: üks — desinfitseerimisruum ja teine — puhkeruum; mõlemad on teineteisest lahutatud gaasikindla uksega ja gaasikindla seinaga. Gaasikindla sein paksus, desinfitseerimise ruumi laius ja magamise ruumi pikkus (nariidel mitte üle 4 m) teeb välja 5,0 m.

Näib, et kpt. T. ei ole täiesti selge — kas varjendid raamide otsmiste postide paksust, kui nende postide vahel asuvad kallaktoed, võib arvata varjendi sisemise pikkuse arvele või mitte.

2. Põranda aluspuud joonestusel leiame 10 tk.; kpt. T. soovib 6—7 tk.; ja kui palju neid siis tegelikult on? Käesoleval juhul, soliid pinna juures säärased pikad aluspuud ja joonestusel näidatud asetuses on täiesti üleaarused. Et raamide aluspuud kohalt ei nihkuks, selleks jätkub 4 palgiotsast kummagi raami aluspuude vahele; tappide tegemine jääb ära; materjali ja aega läheb vähem.

Põranda aluspuudel on veel üks pahe: nad on vähendanud varjendi kasulikkust sisemist kõrgust vähemalt 10 cm võrra; istudes alumise nari äärel puutub kael vastu ülemise nari äärt. Põranda aluspuud on piiranud ka gaasikindlate uste kõrgust.

3. Alumise rea katepalkide kinnitamine raamide kandepuude külge klambrite abil — on täiesti asjatu töö ja materjali raiskamine.

Kui mürsk tungiks läbi kate kuni alumise kihi teise rea katepalkideni, siis mürsu lõhkemisel gaasid murravad kaks alumist palkide rida läbi (3—5 palki igas

reas). Kas on siin mingit tähtsust teiste palkide paari sentimeetrilisel kõrvalenihkumisel? Mitte mingit. Kui mürsk lõhkeb kõrgemal, nii et alumised palgid jäävad terveks — siis pole karta alumise rea palkide kohapealt nihkumist.

Kui mürsk tungib kate alla nii, et gaasid ähvardavad rohkem varjendi seinaga alumise katepalke poolviltu alt ülespoole, siis need kisudega klambrid ei päästa katepalki mõnesentimeetrilisest kohalt nihkumisest ega mingi muu eest.

Kogu kate raskus ja mõne sentimeetri sügavused õnarad alumise rea katepalkides raamide kandepuude kohal garanteerib kohapealt mitteniikumist paremini kui klambrid.

Äärmiste raamide sissepoole vajumist takistavad ka otsmised kiilpalgid (kandepuude vahel; nad on tegelikult olemas) ja õnarad esimese rea katepalkides raamide kandepuude kohal.

4. Katusepapi alla tarvis panna 0,10—0,15 m paksuselt liiva kallakuga ühele poole, nii et katusepapini läbiimbunud vesi valguks varjendi kohalt kõrvale. Kpt. T. kirjelduses liivakihi panekust juttu ei ole; sambla ja kanarpikuga võib kinni toppida palkide vahed, et liiv läbi ei jookseks, kuid sambla ja kanarbiku peale pandud katusepapp jääb voltidesse (liiva kihi surve) ja ei täida oma ülesannet.

5. Filtri pinna arvestus on rajatud täiesti ekslikkudele alustele. 17 liitrit õhku minutis tarvitab inimene täiesti rahulikus olekus. Ei või oletada, et inimesed gaasitamisel oleksid täiesti rahulikud, ei närveeriks; võib olla jooksevad mõned hingeldades varjendisse; võib olla teised ootavad iga silmapilk korraldust välja astumiseks. Sarnases olukorras inimene hingab kiiremini, tarvitab rohkem õhku; ja ventilaatori väntajad teevad ju füüsilist tööd.

Tarvis teada, et varjend ei saa olla täiesti õhukindel, nagu allveepaat. Pragusid ja pilusid saab olema igal pool; välja- ja sisseminekuga pääseb gaasi varjendisse (desinfitseerimisega ei saa kõike kõrvaldada). Kpt. T. arvestuste järele filtri pinna suurus on 0,40 m², s. o. umbes sõduri kahe seljakoti või ranitsa pinna suurune. Oleks tõesti kena asi sar-

Linavästriks ratsameeste sõbrana.

Jõudes Värskla laagri ja koristades ümbrust, leidsid husaarid ühest puupinnade virnast västriku pesa, milles äsja välja tulnud pojad. Et pindade virn tuli ära koristada, siis tegid husaarid väikese imiteeritud virnakese, kuhu paigutasid pesa. Pesake ümbritseti aiaga ja pandi üles loomakaitse märk. Linavästriku ja husaarid harjusid peagi üksteisega nii, et võis vabalt jälgida linnukeste kasvamist ja nende vanemate vaevarikast hoolitsemist oma väikeste eest. Paari nädala pärast lendasid väikesed pesast välja, jättes tühjaks koha, kuhu nii paljud juure astusid vaatama, kas väikestega ei ole midagi juhtunud vahepeal.

nase „käeskantrava“ muldfiltri läbi ajada. Filtri pinna suurus kujuneb teistsuguseks, kui arvestusi teeme nii nagu julgeolek seda nõuab.

Iga varjendisviibija kohta võetakse

30—35 ltr. õhku minutis,

$20 \times 30 = 600$ ltr. õhku minutis ($0,6 \text{ m}^3$).

Filtri puhastusvõime ei ole mitte 9 liitrit õhku minutis ühe ruut-detsimeetri filtri pinna kohta (s. o. $0,9 \text{ m}^3$ õhku ühe ruut m filtri pinna kohta), vaid normaalselt 3 ltr. ja igatahes mitte üle 5 ltr. minutis; teiste sõnadega: 1 m^2 filtri pinda puhastab minutis $0,3 \text{ m}^3$, äärmisel juhul — $0,5 \text{ m}^3$ õhku minutis. 1

Selle järele filtri pinna suurus oleks:

$0,6 : 0,3 = 2$ ruut m

või $0,6 : 0,5 = 1,2$ ruut m.

Täieline garantii nõuab veel $0,5 \text{ m}^3$ õhku minutis sissekäigu kohta, mille kaudu gaasitamisel sünnib liikumine (oletades, et teine sissekäik on täiesti korras, gaasi läbi ei lase).

Selle nõude rahuldamisel õhku oleks tarvis:

$0,6 \text{ m}^3 + 0,5 \text{ m}^3 = 1,1 \text{ m}^3$ minutis.

Selle järele filtri pinna suurus oleks:

$1,1 : 0,3 = 3,66$ ruut m ehk

$1,1 : 0,5 = 2,2$ ruut m.

Kui oletada, et varjendis viibib gaasitamise ajal vähem kui 20 meest, ja et gaasikaitse sisseseade funktsioneerib rahuldavalt, siis kõneall oleva varjendi filtri pinna suurus ei tohi olla vähem kui $2,2 \text{ m}^2$, see mis on viis ja pool korda suurem kui kpt. T. tuletis.

Pihtamise kindla varjendi muldfilter peaks asuma samuti pihtamise kindla katte all. Sarnasel korral juurepääs filtrile oleks varjendist.

Ainult killukindla katte all asuv filter võib saada kergesti vigastatud ja veelgi kurvem on lugu kui mürsk purustab ja ummistab toru filtrist ventillaatori juure; ei saa ju nõuda, et igas gaasikindlas varjendis oleks sisseseatud kaks gaasifiltrit, nagu kõneall olevas varjendis seda soovitakse teha.

Rääkides õhusurve varjendis, kpt. T. ütleb, et gaasikindlad ukсед ei pea vastu „liig suurele“ survele; et õhurõhumine varjendis ei pea olema „liiga madal“.

Mis on aga „liiga suure“ surve ülemääraks (5 m/m või 750 m/m^2) ja „liiga madala“ õhurõhumise alammääraks ($1—1,5 \text{ m/m}$)?

Täiesti vaikides on kpt. T. mõõda läinud gaasikindlate uste konstruktsioonist; olgu siin juures öeldud, et need ukсед on üsna madalad; filtrite poolse ukse kõrgus on 1,68 m, seega peaaegu rahuldav; teise sissekäigu g. kindel uks on kõigest 1,46 m kõrge; see on liiga madal. Arvesse võttes seda, et gaasitamisel liikumine sünnib ainult viimase ukse kaudu, mehed peksavad oma pead uimaseks või veriseks enne tegevusse astumist. See uks nõuab parandamist.

6. Rääkides varjendi ehitamise eeltöödest, kpt. T. mainib, et varjendi asukoha valimisel on tähtis kinni pidada taktikalistest ja tehnilistest nõuetest.

Milliste taktikaliste nõuetega tuli arvestada pioneerpataljoni õppeväljal? Mitte mingisugustega! Ehk võib olla siiski?

Ja millised olid tehnilised olud? — moondamise võimalused maa ja õhust vaatlemise eest ilma võrku tarvitamata; pinna omadus; kas saab kaevata labidaga, või teatud sügavusel tarvis abiks võtta kangid ja köblad; kas pinna veed on kõrge, takistavad tööd, või mitte. Kõige selle kohta kpt. T. ei lausu sõnagi. Nähtavasti loeb seda kõrvaliseks asjaks.

7. Materjalide soetamise kavas on tarvis ära tähendada ühe või teise materjali otstarb; näiteks: raamide alus- ja kandepuud; püsttoed, kallaktoed, alumine palkide kiht jne. Materjalide soetamise kavas on mõnesugused ebatäpsused (varjendi raamide postide arv ja sissekäikude raamide ja kattmaterjali hulk on faktiliselt teistsugune kui kavas näidatud).

8. Töösuuruse kokkuvõte — see oleks eeskätt ajakulu eelarve; siin üks lahter peab näitama — kui palju tööpäevi (à 8 tundi) on tarvis kavatsatud töö läbiviimiseks. Kui uurida kpt. Thar'i poolt kokku seatud töösuuruse kokkuvõtet — siis seda meie siin ei leia; siiski, seda võib leida, kui läbi teha vähemalt 32 korrutamist ja siis kokku arvata saadud arvud. Kpt. Thar'i töösuuruse kokkuvõte on ilma mingi vajaduseta keeruliseks tehtud. Peab küll pead vangutama sarnase „selge“ töösuuruse kokkuvõtte ees.

Nummendatud lahtrite arvu võib ilma kahjuta vähendada 6—7 võrra.

Kui lähemalt vaadata lahtrite sisu, siis leiame siin rohkesti arusaamatusi. Näide: Süvendi kaevamisel kuni 1,8 m sügavuseni töögrupi suurus — üks mees! Just nagu kaevatakse laskuripesa, aga mitte varjendi süvendit mitmekümnemeetrilise pinnaga.

Puudulikult on lahendatud töögrupi suurus ka süvendi kaevamisel 1,8 meetrist kuni 3,5 m sügavuseni jne. jne.

9. Otsustades graafilise tööplaani järele, varjendi on ehitanud üks rühm pioneere (40 meest) ajaga 15. maist — 23. maini, s. t. 8 päevaga (20. mai, pühapäev — väljaarvatud).

Otsustades selle tööplaani järele, töö on läinud suurepäraselt, imelisedasti. Kõik need väikesed nelinurgad tööplaanis klappivad nii hästi üksteise kõrva justkui kuulipilduja osad, pole siin midagi maha võtta ega juure panna.

Igakuks, kes vaevaks võtab kpt. T. artiklit läbi lugeda, peab Jumalat tänama, et pioneerid on teinud sarnase suure edusammu tööde organiseerimisel ja läbiviimisel...

Kuid see võlu kaob silmapilkselt kui lugejaskonnale teatavaks saab, et kõneall oleva varjendi ehitamist alati juba 1928. aastal (või isegi 1927. a.); 1929. a. varjendi kallal higitati umbes kuu aega ja 1930. a. samuti umbes kuu aega.

1928. a. (või 1927. a., täpselt meeles ei ole) valmistati varjendi kere; selles tulid ilmsiks pärastpoole mõningad puudused, mis osalt ka kõrvaldati.

1929. a. kaevatakse varjendi süvend. Kere ja osa ehitusmaterjali toimetatakse pioneerpataljoni õppevälja ladust varjendi ehituse kohale (kaugus — umbes 0,3 km), kere asetatakse süvendisse, vooderdatakse, pannakse peale alumine kiht palke, viimastele — umbes 0,60 m mulda; varjendisse tehakse narid.

1929. a. sügise, vastu talvet, varjend kujutab järgmist pilti: Mõlemad sissekäigud vooderdatakse, treppideta, katteta, pooleldi sisselangenud kraavidena; gaasikindlatest kald- ja vertikaal-ustest, kindlatest ustest, välimisest ja sisemisest filtrist ja filtri torudest — sellest kõigest pole jälgegi. Teine ja kolmas palkide kiht ja mulla vahekihiid — puuduvad; ümber varjendi kõrged mullavallid.

Sarnases seisukorras suigub varjend talve unesse...

Töösuuruse kokkuvõttes on järjekorras 32 mitmesugust tööd; nendest 10—12 punkti on läbiviidud 1928.—1929. aastal ja 20 punkti täitmata. Mis väärtus on nüüd niisugusel tööplaani!

1930. a. maikuu asutakse uuesti varjendi kallale. Töö algab sellega, et kaevatakse uuesti lahti varjendi üks ots, saetakse läbi voodrilauad, ehitatakse sisemise filtri kere, aegamööda

korraldatakse välimine filter; kaevatakse kraavid filtrite torudele, valmistatakse torud ja pannakse kohale. Peale selle, valmistatakse ühe sissekäigu raamid, asetatakse nad kohale; sissekäik vooderdatakse, katetakse. Filtripoolne sissekäik jääb raamideta, kuid vooderdatakse. Aegamööda kaob kõrge mullavall varjendi ümber — ta läheb varjendi katteks. Kaevatakse kraav, mis ühendab sissekäike (kpt. T. joonestuse järele — sissekäigud on väljaspoolt ühendamata), kraav vooderdatakse haoga. Mulla kate varjendi kohal tandsandatakse ja kaetakse mätastega, kuid mitte $0,4 \times 0,3$ suurustega, nagu kpt. T. „Materjalide soetamise kavast“ tähendatud, vaid palju suurematel, sarnastega, mis kätte saadi, olgu kas 1,5 või 2 m² suurustega.

Gaasikindel sein on kohal.

Puuduvad: gaasikindel riie ustel, kindlad ukSED (paksudest laudadest), narid, ventilaator (vahepeal on ära kadunud) ja peale selle veel mõni pisiasi, nagu — riivlid, nagid, laud, püssipüramiidid jne.

1930. aastal varjendit hakati ehitama maikuus ja see kestis kuni poole juunini.

Sellest ülevaatest lugejale selgub, et „pihtamis- ja gaasikindel süvivarjend jaole“ ei ole valminud mitte päeva jooksul 1929. aastal maikuus, nagu kpt. T. seda püüab näidata, vaid kõne all olevat varjendit ehitati mitu kuud (vaheaegadega — mitu aastat), misjuures töögruppide suurusel üksikutele töödel ei ole midagi ühist kpt. Thar'i „töösuuruse kokkuvõttes“ ja tööplaanis toodud gruppide suurusega.

Järjekult nii töösuuruse kokkuvõtte kui tööplaani ei peegelda varjendi juures faktiliselt asetleidnud ehitustööde organiseerimist ja tööde käiku.

10. Teatud huvi pakuvad ka kpt. T. joonestused. Joon. nr. 1 („Sõdur“ nr. 50/51/52) on näha, et keskmisel raamil on 5 posti; faktiliselt neid on 8. Miks on tekkinud „eksitus“. Võib olla sellepärast, et 8 posti juures nende asetus on üleaarusest tihe, nii et postide vahe (naride kohal) on kõigest 0,42—0,47 m, mis on üsna kitsas, et pääseda naridele. Ka äärmistes raamides ei ole mitte 7 vaid 8 posti kummagis raamis. Samal joonestusel mõlemad sissekäigud on näidatud ühesuguse konstruktsiooniga. Faktiliselt aga filtri-poolne sissekäik on ilma raamideta ja katteta. Nähtavasti, see sissekäik on jäetud katteta selleks, et paremini näha varjendi katte kogupaksust ja üksikuid kihte.

Samal joonisel võib näha, et sissekäigud umbes poolest pikkusest alates teevad üsna järsu nurga (umbes 30°) väljapoole; faktiliselt pole see nii; mõlemad sissekäigud teevad vaid 10—15° nurga.

Joonestuse järele otsustades sissekäikude pikkus (varjendi seinast kuni kraavini) on umbes 3 m; faktiliselt, ühe sissekäigu pikkus on umbes 4,7 m; ja teise — 5,6 m.

Sellest samast joonestusest võib näha, et kummagi sissekäigu juure tuleb eraldi kraav ja sissekäigud on omavahel ühendamata; faktiliselt — mõlemad sissekäigud on ühendatud omavahel kraaviga ja kraavi otsad ulatavad umbes kolme meetri võrra sissekäikudest paremale ja vasakule.

Joonestusel nr. 2 võib näha sissekäigul viis raami (ühes raamidega, mis kraavi kätte all); faktiliselt neid on rohkem, ja nimelt — seitse.

Kraavi kätte all raamid on näidatud joonestusel seisvad mitte vertikaalselt, vaid teatud kallakuga; faktiliselt nad seisavad vertikaalselt ja raamide vahe on umbes 2 m.

Kui vaadata joon. 1 ja 2, siis leiame, et esimesel joonestusel kraavi-katte all olevad raamid puuduvad; lõikel nad on näidatud! Peale selle siin on veel teisi samalaadilisi vigu. Joonestustest nr. 2 ja nr. 3 näeme, et süvendi seinade kallak on 3/2 (umbes 56°).

Teame, et varjendi ehitusekohal maapind on liivane, kuiv, kuid juba 1,0 meetri sügavusest allapoole on maapind sedavõrt tihe, et süvendi kaevamine ainult labidaga on juba raske ja süvendi seinad püsivad nädalate ja kuude kaupa vertikaalsena.

Süvendi kaevamisel seda võeti arvesse ja süvendi osa 1,8 m sügavusest kuni 3,5 m oli üsna järsude seintega. Joonestusel tarvis näidata nii, nagu asi faktiliselt oli.

11. Kpt. T. seletab, et varjend on ehitatud varem valmistatud ja ehituskohale toodud materjalist.

Teame, et pioneerpataljoni õppevälja ladu asub varjendi ehitusekohast umbes 0,3 km eemal. Siin ladus seisid paar aastat valmisraiutuna ka varjendi kere raamid. Ladust materjal toimetati ehituskohale osakaupa, tarviduse järele. Kpt. T. kirjeldusest võib aru saada, et kõik materjal oli ehituse kohapeal varjendi ehituse alguseks.

Kuidas toimetati materjal kohale (veetud või kantud), kui palju see nõudis jõudu ja aega — see pole mitte huvita.

12. Kpt. Thar'i artikkel ja joonestused sisaldavad rohkesti vigu ja ebatäpsusi, millistest osa oleme valgustanud. Artikli üheks nõrgemaks osaks tuleb pidada töösuuruse kokkuvõtet, mis on vajaduseta komplitseeritud.

Kpt. T. ei ole poole sõnagagi meele tuletanud ette tulnud raskusi, ettevõtetuid muudatusi ja nende põhjusi, ja seda arvesse võttes, artikli õpetlik külg jääb täiesti kaotsi. Täiesti varju on jäänud kohalikkude tingimuste valgustamine; ei ole ka seda nimetatud, kas varjendi asukoha valikul ja sissekäikude orienteerimisel on arvestatud naabruses asuvate laskekraavide paigutusega, või mitte.

Joonestuste 1. ja 2. lahkuminekud plaanis ja profiilis ei ole lubatavad.

Täiesti võõrastav on see, et kpt. T. kirjeldab „Sõduri“ lugejaskonnale varjendit, mis „ehitatud pioneeripataljoni õppeväljas kevadel 1929. a.“, mis aga faktiliselt veel maikuu 1930. a. oli alles pooleli.

Lugejal võib tekkida mõte, kas pioneerid üldse suudavad seda pakkuda, mida nad nii lahkelt ja kiirelt lubavad anda.

Igatahes, tuleviku sõda esitab pioneeridele väga suuri ülesandeid, mis nõuavad neilt rahuaja õppetöös tõsist suhtumist asjale.

—A—O—

Juriidilised küsimused.

Küsimus 1. Kas Piirivalves teenival üleajateenijal, kes piirivalves teeninud viis aastat, sellest neli aastat hobusemehena, ja kes on Vabadusristi kavaler, on eesõigus osta piirivalves väljaprakeeritud hobust Kaitseväe hobustega varustamise seadluse (RT. 68—1929) § 51. alusel. Kas see § on maksev piirivalve kohta?

Vastus: Kaitseväe hobustega varustamise seadlus (RT. 68—1929) on maksev ainult kaitseväe kohta. Piirivalve varustamist hobustega käsitleb üks piirivalve korpuse sead. (V. S. K. VI k.) §§ 250—263. Selle seaduse järele piirivalves teenivatele üleajateenijatele, samuti Vabadusristi kavaleridele, prakeeritud hobuste ostu eesõigust antud ei ole.

Küsimus 2. Kas on üleajateenija, kes teeninud üleajateenijana 2 aastat, õigustatud saama üks kuu järjekorralist puhkust, kui tema on olnud samal aastal arstlise komisjoni otsuse põhjal üks kuu tervisparanduslikul puhkusel.

Vastus eitav. Üleajateenijate teenistusseadluse (RT. 19—1928) § 20 põhjal antakse üleajateenijatele puhkust samadel alustel ja korras, nagu ohvitseridele. Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT. 37/38—1924) § 184 järele tervisparanduslik puhkus lühendab korralise puhkuse samal kalendri-aastal tervisparanduslik puhkuse kestuse määral.

Küsimus 3. Missuguste normide järgi on õigus sõidu eest väljaspoole linna piire ametiasjus sõitmise puhul sõi-

duvoorimehele maksta: ühe ametniku sõidu puhul ja ühe ja sama asutuse kahe ametniku sõidu puhul. Samuti — palgatud autoga või mootorrattaga sõitmise puhul?

Vastus: Riigiteenijate ametsõitude tasuseaduse (RT. 54—1927) § 1. järgi tasutakse riigiteenijatele, keda läkitatakse ametiasjus alalisest teenistuskohast vähemalt viie kilomeetri kaugusele, sõidu puhul hobustega — küüdi- ja postijaamade kahe- või ühehobuse taksi järele, selle järele, missugusse järku ametsõitude tasu suhtes riigiteenija kuulub. Küüdihobuse sõidu-taks on iga hobuse ja kilomeetri pealt — 30 s. (RT. 32—1926, sead. nr. 51) ja postijaamade sõidu-taks ühe hobuse pealt 18 s. klm ja kahe hobuse pealt 27 s. klm. (RT. 13/14—1925.) Ühe ja sama asutuse kahe ametniku sõidu puhul ühte kohta makstakse nendele pooleks küüdi- või hobuseposti tarvitamise korral kahe inimese koossõidu takside järele (sama sead. § 3. — RT. 113—1921). Sõidud autodel ja mootorrattastel tasutakse kaitseväes väeosade ülemate või nende õigustega isikute kinnitamisel arve järgi.

Küsimus 4. Kas üleajateenija, kes õppe-lahingtegevuse juures on raskesti haavata saanud, on õigustatud kandma haavamise märke, kui tema kaitseväes edasi teenib?

Vastus eitav. Maksev vormikirjeldus (Sõmini ksk. nr. 36—1926 a.) ei näe ette haavamismärkide kandmist üleaja-

teenijatele. Ohvitseridele on haavamismärgid ette nähtud ainult haavata saamise puhul sõdades.

Küsimus 5. Kas piirivalves teeniv ohvitser, kelle alaline teenistuskohd on Tallinnas, ja kes on ajutiselt — kuni kuue kuuni komandeeritud maale, on õigustatud saama päevarahasid esimeste 45 päeva eest, või jällegi ümberpaigutamise raha?

Vastus: Riigiteenijate ametsõitude tasu seaduse (RT. 113—1921) § 9 märkuse põhjal ei ole ohvitser õigustatud päevarahasid saama, kui ametsõit (komandeerimine) kestab üle 45 päeva. Ka ümberpaigutamise raha ei ole ta õigustatud saama, sest need kulud tasutakse ainult ühest ametkohast teise ümberpaigutamise puhul (§ 5).

Küsimus 6. Kas ohvitseril on õigus oma ema surma puhul matmiseks mingisugust toetust saada, kui ema oli tema tegelikul ülevalpidamisel?

Vastus eitav. Ajutiste kodukorra määruste põhjal valitsusasutustes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlustamise kohta (RT. 26/27—1920 ja 123—1922) § 17. põhjal makstakse ametnikule perekonnaliikme surma korral ½ osa kuuteenistuse suuruses. § 2. järele loetakse ametniku perekonna liikmeks tema abikaasa ja lihased lapsed kuni 17 aasta vanaduseni. Ametniku vanemad selle seaduse järele ei loeta perekonna liikmeteks, kuigi nad ametniku ülevalpidamisel on. Sellepärast puudub alus vanemate surma puhul toetuse maksmiseks.

Sõjaväelisi teateid.

SAKSAMAA.

Carl v. Clausewitz'i 150 sünnipäeva mälestamine. (1. 6. 1780 — 1. 6. 1930).

Saksa sõjaajakirjandus pühendab Clausewitzile ta 150. sünnipäeva puhul suure tähelepanu. Ajakirjad avaldavad artikleid ta isikust ja tööst. „Wissen und Wehr“ 5. kaustik 1930 on ilmunud Clausewitz'i erinumbrina. Artiklites väljendatud mõtete üldmotiiviks on: Clausewitz suurena sõjafilosoofina on asetamatu õpetaja ja kasvataja rahvale, kes sõja kaotanud, sest võit ja edu on kriitika vaenlased.

Tänapäev vajavat Saksa rahvas ja sõjavägi rohkem kui kunagi varem süvenemist Clausewitz'i sõjafilosoofiasse. Saksa riigikaitse (Reichswehr) minister kindral Groener „Wissen und Wehr“ nr. 5 — 1930 sissejuhatavas artiklis iseloomustab Clausewitz'i kokkuvõetult järgmiselt: Umbes sajad on möödunud teose „Vom Kriege“ (Sõjast) ilmumisest, kuid ta nooruslik värskus, mõtete valdavus, uskumapanevus ja selgus ei ole midagi kaotanud. Teose väärtus on möödunud aja jooksul juure võtnud. Clausewitz'i mõtetel on võrsunud Moltke ja Schlieffen. Ka Maailmasõda näitas, et need kõrgemad Saksa väejuhid, kes ei käinud Clausewitzilt näidatud teid, käisid valetedel.

Mis leiame Clausewitz'i teosest „Vom Kriege“ asetamatu tõena veel tänapäev? — Clausewitz'i õpetus: kõrgem väe juhtimine ja politika käigu käsikäes, sõja printsipiiks olgu vastase hävitamine lahinguga, moraali suurimast tähtsusest võidu saavutamiseks, arvu (laiemas mõttes) tähtsusest lahingus, iseloomu tugevuse ja haritud hinge vajadusest leha juhtkonda ettevalmistuse alustena — need on ka tänapäeval loõktõed.

Kui inimene oli Clausewitz tugeva tahtejõuga enesesse süvenenud uhke ja rippumatu iseloom, kes ei otsinud välist hiilgust ja tunnustamist hulkadelt, vaid kelle tegevuse tõukejõuks oli tõsine isamaarmastus, mis kõige heledamini hiilgas just siis, kui isamaa (Preisimaa Napoleoni sõdades) oli kahetsemisväärseimas olukorras.

K.

PRANTSUSMAA.

Uus soomusauto prantsuse sõjaväes. *)

Teatavasti polnud siiani võimalik kasutada soomusautoid lahinguks väljaspool teid, milline asjaolu suuruse selle muidu võimsa relva tegevuse kitsastesse raamidesse. Nimetatud pahe kõrvaldamiseks on prantsuse sõjaväes töötatud juba mõni aasta; nüüd on seal korda läinud saavutada enam-vähem nimetamisväärseid tagajärgi. Uus Schneideri soomus- ehk kuulipilduja

*) „Presentation d'un peloton d'auto-mitrailleuses à chenille“. Lieutenant de la Grange. Revue de cavalerie mars-avril 1930. a.

auto (auto-mitrailleuse) Citroën-Kegresse'i alusraamil (chassis), 1929. a. tüüp omab selle tähtsa paremuse, et ta võib liikuda ükskõik missugusel maastikul kiirusega kuni 35 km tunnis (teid mööda kuni 45 km tunnis), vallutades mitmesugusi looduslike takistusi; soised maad ja kraavitatud või sügavalt küntud põldud samuti ei sünnita temale liikumisel takistusi.

Schneideri soomusauto tehnilised omadused: Panhardi süsteemi 16 HP. mootor, Somua käigukast kuue kiirusega ja tagasi käiguga, Citroën-Kegresse'i liikumismehhanismiga, kusjuures linnid (chenille) on elastilisest metallist; Schneideri poolt konstrueeritud kere, mis on kaetud 11,4—3,0 mm soomusega, kusjuures viimase paksus on kohast, kuhu ta on paigutatud ja sellest missuguse kollose nurga all ta seisab. Üldine pikus 4,20 m, laius 1,70 m ja kõrgus 2,45 m; raskus sõidukorras 6 tonni; mahutab 115 liitrit essentsi, mis võimaldab teid mööda sooritada rännaku kuni 200 km; rattad on kaitstud; kui laske- ja vaatluspilud on kinni, sünnib juhtimine periskoobi abil.

Relvastus — 1 kuulipilduja ja 1 suurtükk 37 mm kaliibriga, 3000 padrunit kuulipilduja ja 100 kuuli suurtüki tarvis. Meeskond koosneb 3 mehest: soomusauto ülemast, juhust ja selle abist.

Auto igakülgeks katsetamiseks moodustati 3. okt. 1929. a. rühm järgmises koosseisus: materjalosa: 3 Schneideri soomusautot Citroën-Kegresse'i alusraamil (chassis), sideauto, veoauto ja tarvilikumate tagayaraosade komplekt; meeskond — 2 ohvitseri, 3 allohvitseri, 7 kuulipildurit, 2 juhti ja 2 mehaanikut.

Selle rühmaga täideti ajajärgul 17. okt. kuni 14. novembrini rida liikumisi mitmesugusel maastikul Pariis — Epernay — Sedan — Metz

— Roville-aux Chênes — Lunéville — Strasbourg — Mulhouse — Vesoué — Bourg-Lyon — Chalons-sur-Saône — Auxerre — Melun raioonis, kusjuures manööver oli seotud mitmesuguste lahingülesannete lahendamisega.

Katse näitas, et uus soomusauto võib vabalt liikuda mitmesugusel maastikul kaunis suure kiirusega. Kuid tema juhtimine nõuab suurt vilumust, eriti just sõidul väljaspool teid, maastikul, sest auto juht peab suutma öieti ja kiiresti tundmata maastiku ning sel olevaid looduslikke ja kunstlikke takistusi, et selle järgi valida liikumisteed; kiirel sõidul on see eriti raske ning vajab suurt harjumust. Mootor osutus küllalt tugevaks. Meeskond, kokku 3 inimest paistab vähesena, kuid teda suurendada pole võimalik — ruumi kitsuse tõttu auto sise-muses; viimast suurendada pole konstruktiivsetel põhjustel — otstarbekohane. Masina korrasoleku järgi tuleb alati piinlikult hoolsast valvata, sest muidu võib tulla ette takistusi, mis vähendavad liikumise kiirust.

Taktikalises vaatepunktist töötab uus Schneideri soomusauto suuri võimalusi. Ta võib igalpool vabalt liikuda ning koostöödada ratsaväega ja ka teiste väelikeidega väljaspool teid, s. o. täita lahingülesandeid, mis pole jõukohased vanat konstruktsiooni soomusautole. Sealjuures peab aga kohe tähendama, et vaevalt võiksid Schneideri soomusautod kujundada uue relvliigi, mis iseseisvalt suudaks lahendada lahingülesandeid. Kuigi neil on võrdlemisi suur vabadus liikumises ka maastikul, võiksid nad siiski teel kohtada neile ülepääsmatuid takistusi; samuti ei suudaks nad oma käes hoida maa-alasid, mida nad on vallutanud. Seepärast nende kasutamine lahingus on ikkagi kõige tulukam tihedal koostöötamisel teiste väelikeidega.

K—ts.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

Revue militaire française.

Nr. 106.

1. aprill 1930. a.

„Lugedes veel kord Clausewitz'i“ (Kindral Lemoine). Autor peatub pikemalt Clausewitz'ilt ülesseatud põhimõtete juures — sõjaplaani kokkuseadmiseks. Sõjaplaani kokkuseadmisel tulevat kõige pealt lahendada tulevase sõja iseloomu küsimus, s. o. kas ta saab olema puht kallaletungi või ainult piiratud eesmärgiga või kujutab ta endast koguni kaitsesõda. Sealsamas aga tähendab autor, et sõjaplaanis ettenähtavad sõja eesmärgid pole igakord kuigi stabiilsed, vaid võivad muutuda sõja kestvusel — eriti kui sõda ei teostu kahe riigi vaid riikide koondiste vahel. Muuseas tähendab Clausewitz, et ka väike riik võib sõja eesmärgina tugevama riigi suhtes ette näha aktiivset tegevust. Selles ei olewat midagi absurdset.

„Riigi kaitse hädaohu vastu õhust“ (Kol. leitnant Vauthier). Autor peatub peaausjalikult küsimuse juures, kuidas organiseerida õhukaitse juhtimist riigis. Ta tähendab, et sellel alal võiksid tulla kõne alla kolm lahendust (muidugi suure riigi seisukohalt — R. Tck.), s. o., kas:

- vastutus õhukaitse korraldamise eest riigis pannakse erilise ministeeriumi peale,
- või see vastutus pannakse Õhuministeeriumi peale,
- või seda vastutust kannab Sõjaministeerium.

Variandina ülaltoodud kolmest lahendusest võiks autori arvamusel kõne alla tulla veel aktiivse ja passiivse õhukaitse lahutamise üksteisest. Seejuures riigi passiivne õhukaitse alluks siseministeeriumile ja omavalitsustele. Edasi peatub autor, lõpusõnana, mitmesuguste õhukaitse abinõude mõjuvuse juures.

„Muhameedi usuline perekond Marokkos“ (major Loup). Autor annab värvrika ülevaate muhameedlaste perekonna elust ja seal valitsevaist kombeist. Selgub, et muhameedi usulistel on väga omapärased ja huvitavad kombed abiellumisel, lahutamisel, sünnitamisel jne. Mõned neist kommetest pole enam elujõulised. Nii näiteks mitmenaisepidamine on Marokko muhameedlaste keskel samasugune luksus asi, nagu meil näiteks suvelossi omamine. Ka Marokkos on elu kallis, mispärast piirdatakse normaalselt ühe naisega.

„Algatus sõjaväeliste välisõitude korraldamiseks Alpidesse“ (kolo-

nel J. Revol). Autor püüab tõendada, et mägestik üksinda ei paku kaitset vaenlase eest, vaid vajalikud on veel kunstlikud kindlused. Toob rea näiteid Alpidesse keskajal ehitatud kindlustest ja nende ülesannetest. Ühtlasi selgitab autor näidete varal mägestiku tähtsust pealetungi ja kaitse tegevusel.

„Ööbik“ (kol. leitnant Pugens) vt. „Sõdur“ Nr. 21/22 — s. a.

„Uudised välisriikide sõjavägedest“: Siin on muuseas toodud ohvitseride pensioni määrad Saksa sõjaväes. Selgub, et Saksa ohvitser omab õiguse pensioni saamiseks juba pärast 10 aastast teenistust sõjaväes. Pension arvatakse palgast + korteriraha. Pensioni maksimum on 80% eeltoodud summast. Seda pensioni saavad nooremad ja vanemad ohvitserid peale 30 aastast teenistust ja kindralid peale 35 aastast teenistust. Peale ülaltoodud pensioni saavad reservohvitserid perekonna abiraha ühel alusel tegevteenistuses olevate ohvitseridega, s. o. 20 rnrk. kuus igalt lapselt kuni 21 aasta vanaduseni.

Välis- ja omamaa sõjakirjanduse ülevaade. R. Tck.

ITAALIA.

Rivista Militare Italiana. Juuni 1930. a.

1. Kol. L. Mentasti. Esimeses ešeloni teotseva diviisi hargnemine kaitsele asumiseks. Autor jälgib jalaväe diviisi hargnemist kaitselahinguks, mägisel maastikul, vastase läheduses, kuid väljaspool tema vahetat mõjupiirkonda. Artikli lõpus on toodud kõik diviisi ülemalt sel puhul antavad operatiivkäsud antud konkreetses olukorras.

2. Kol. A. Rosmini. Eriteenistused diviisi pealetungilahingus. Sama ajakirja maikuu numbris ilmunud samanimelise artikli järg (vt. „Sõdur“ nr. 23/24, 1930. a.). Autor vaatleb küsimust kindlas ühenduses maastiku, diviisi lahingjõu ja temale antud ülesande tingimustega, kusjuures lõpuks ta toob kõik konkreetses olukorras sel puhul antavad käsud.

3. Kol. C. Geloso. Prantsuse ülemjuhataste tegevus sakslaste pealetungimisel läbi Belgia 1914. a. Autor võtab üksikasjalikule käsitlemisele prantsuse sõjaplaani nr. XVII, mis teatavasti baseerub oletusele, et sakslased koonduvad oma peajõud saksa-prantsuse piirile ning arvatavasti ei julge rikkuda Belgia erapooletust. Selle plaani kohaselt prantslased pidid ründama sakslasi nende koondukohal kogu käepäraselt olevate jõududega, andes Belgia piiri kaitsemisele teisejärgu tähtsuse. Autor näitab, kui kaugele läksid prantslased seega Napoleoni koolist, kellest sõjaplaani kokkuseadjad olid mõjutatud; sakslaste pealöögi selgudes läbi Belgia kaotasid prantslased algatusvõime ja ei suutnud kohane da uue olukorraga, mis nõudis neilt selle variandi tarvituselevõtmist, millele nad olid andnud teisejärgu tähtsuse.

4. Major A. Tosti. Doss Alto di Zurez. Kirjeldatakse lahingtegevust juuni ja septembrikuus 1918. a. Itaalia rindel Doss Alto di Zurez sektoris, kus positsioonid käisid mitu korda käest-kätte, kuna nad viimaks püsisvalt jäid itaallaste valdamisse.

5. Retsensioonid: raamatud, ajakirjad.

6. Sõjaajakirjanduse ülevaade.

V. K.—ts.

SOOME.

„Suomen Sotilas“ (Soome Sõdur) 1930. nr. 23/24.

Maailmasõja juhte. Henri P. Pétain. Verduni kuulus kaitsja. Kirj. Charles Johnston. — Kindr. Pétain'ist ja Verduni kaitsmisest. Mobilisatsioonist. Mis reservlane peab teadma sellest. VI. (järg). Kirj. maj. E. Voss.

Kaasisõda. Kirj. lipn. A. Heinamaa. (Järg). II Tarvitusel olevate võitluskaaside omadused.

„Suomen Sotilas“ (Soome Sõdur) 1930. nr. 25/27. 30-aastase sõja mälestusnumber. — Peaaegu kõik selle numbri kirjutised käsivad 30-aastast sõda, kusjuures juhitakse eriti tähelepanu soomlaste osavõtule nimetatud sõjast.

„Hakkapeliitta.“ 1930. nr. 24/25. Messinumber. Tööstus ja maa kaitsmine. Kirj. Yrjö Koskelainen.

Ilma majanduslike kaitsevalmis olekuta on rahval võimatu tulla välja sõjast võitjana.

Tööstusele jääb iga maa kaitseüsteemis väärrikas ja vastutusrikas ülesanne. — Neid kahte põhilauseid püüab artikkel lähemalt selgitada.

Lihakonservid — sõjaväe toitmise mõõdapääsematu abiallikas. Kirj. kol. Verner Gustafsson.

— Lühikene ülevaade lihakonservide tööstusest. Peale nimetatute käsivad selle numbri artiklid veel teisi Soome tööstusharusid.

„Hakkapeliitta“ 1930. nr. 26/27.

Gustav Adolphi sõjaväe vaim. Kirj. Hannes Mustakallio. „Hea kristlane ei või olla halb sõjamees“ — see oli Gustav Adolphi tunnuslause. Kirjutis annab pildi korrast ja vaimust Gustav Adolphi sõjaväes. Muuseas leiame siin ka sõna „Hakkapeliitta“ seletuse. Gustav Adolphi sõjaväes teenis palju soomlasi, kes olid tuntud oma vahvuse poolest ka katoliiklaste juures, kuna viimaste kirikupalvegi sisaldas sõnu: „...kaitse meid armas ja halastaja Jumal hirmsa hakkapeliitlaste sõjaväe eest...!“ Hakkapeliitlasteks hakatud kutsuma soomlasi nende sõjahüüdsõna „Hakka päälle“ järele.

Kolmekümne-aastane sõda ja soomlased. Kirj. pastor Antti Leinonen. — Soomlaste osavõtt 30-aastasest sõjast.

Stälhandske hakkapeliitlaste kodukohtadest. Kirj. dr. fil. Arvi Korhonen. — Soome ratsaväe arenemisajaloost.

Taistelija (Võitleja) 1930 nr. nr. 8 ja 9 käsivad mitmesuguseid üldtaktilisi ja kaitseväge ellu puutuvaid küsimusi.

Krs.

SAKSAMAA.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 1. — 4. 7. 1930.

4. juulil s. a. „Militär-Wochenblatt“ alustas 114. aastakäiku. Esiartikkel on „Ei iialgi kordugu mõõdunud aastakümnele sarnanev aastakümme“. Mõõdunud aastakümne kõikide teiste pahede hulgas olevat toimnud ajutise kao täiuslikumale inimsoo saavutisele — vanale Saksa armeele...

Kol.-leitn. Klingbeil: Tõkete kasvavast tähtsusest võitluses mehhaniseeritud väeosadega.

Moodsa jalaväe diviisi luureosakonnast. Osakond koosneb — staabist, 2 ratsa esk., 1 ratturkompaniist, jõuvankrite salgast, sidejaost. Autor soovib luureosakonna tule-

jõu suurendamist jalaväe raskete relvade juurdeandmisega.

Ratturoside arengust ja nende tänapäev. Autori arvates ootab rattureid tulevikusõjas tähtis osa.

Leppa: Staabi kaitsest tulevikus Arenév lennuvägi tõstab selle küsimuse teravalt üles.

Lennuasjanduse arengu ülevaade. Sõjaväelisi teateid. Kirjanduse ülevaade. Mitmesugust. K.

„**Militär-Wochenblatt**“ nr. 2. — 11. 7. 1930.

Pärast Rheinimaa evakueerimist. Väeliikide koostööst tankidega. Tardunud ja liikuvast edasitulist.

Mõtteid lähedamaa võitlusest.

Meyer-Becherer: Ülekaalust õhus. Maailmasõjas ei oleval sakslased saanud ülekaalu õhus. Ka tulevikus ei olevat seda loota. Seepärast tulevat eriline tähelepanu pöörata õhukaitsele.

Jalaväe jagu Euroopa suurriikide sõjavägedes. Jao organisatsioon ja kasutamise põhimõtteid; jagunemine kahte põhitüüpi: prantsuse ja saksa.

Lasude kõrvale juhtimisest.

Prof. Dr. Goetz: Ohvitseride sotsiaalselt päritolust. 80% praegusest saksa ohvitserkonnast võrsuvat intelligentsist, 12% majanduslikust ülemkihist, teised kesk- ja alamkihist. 54,4% intelligentsist võrsuvatel ohvitseridel on isad ohvitserid.

Reichswehri elust. Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandus. Mitmesugust. K.

N.-VENE.

„**Vojennõi Vestnik**“ Nr. 17 — 15. 6. 1930.

Dm. Milov: RKKK parteiline organisatsioon Kompartei XVI konverentsi eel. Punaväes kommunistlik idealoogia süvenevat, luues kindla aluse võitlejate sõjaliseks ja poliitiliseks ettevalmistuseks. Tulevikusõda imperialistlikkude riikidega, kus sõjandus areneb hoogsalt, nõudvat punaväelt häid juhte ja võitlejaid. Seepärast ka iga punaväelane-sõdur pidavat tundma tanki, mootorit, soomusautot ja juht olema osav keerulistes juhtimiskäikudes. Ohutajateks ja edualusteks punaväe töös võtvat osa RKKK parteiorganisatsioon endiselt: enesearevustuse (samokritika), sotsialistliku võistluse ja lööktegevuse (udarnitshestvo).

N. Kuibõshev: Kaadriprobleem ja üleajateenija. Kolm aastat punaväes üleaja teeninud jaõilemad ja rühmavanemad (allohvitserid) arvatakse punaväes RWS 1927. a. käsu Nr. 310 põhjal reservi, kui reserv keskmised juhid (rümüüid, kompüüid). See olukord aga nõudvat üleajateenijate hoolsat valikut.

Jartshevski: Jalaväe luure operatsioonides mägestikul.

K. Shepel: Sideaheliku tegevusest öisel rännakul.

Näitlik öine laskeharjutus: „N. Vestniku“ toimetus toob artikli kui eeskujuliku punaväe öise laskeharjutuse kirjelduse.

Rida artikleid pioneeralalt: Mägestiku-jõgedes forsseerimisest; Ülekäi-

kude moondamine; Lattsildadest jala üleminekuks; Ebasilla ehitusest.

Ankeet: Üheaastaseteenistusajaliste ettevalmistusest. Tuuakse rida puudusi selles töös ja ettepanekuid paremate resultaatide saavutamiseks. Soovitakse õppetöök üleaastaliste eraldamist rügemendi rahuaja tegevuses.

V. Mokerov: Ratsionaliseerimist alustage piasiasjust. Mõtteid aja säästust punaväe õppel ja kasvatamisel.

N. Podorožnõi: Haigeid küsimusi õpilaste sõjalises ettevalmistuses. Öppikavad ebaöigelt kokkuseatud, õppeabinöudest suur puudus, öpetajad nõrgalt ettevalmistatud ja neidki vähe.

Politrüki osas on käsitatud küsimusi: Kuis parandada poliitilise momendi selgitamise öpetamist Sõjakoolides; Uuest tempost poliitilises ettevalmistuses; Poliitilisest kasvatusest jaos sõjaolukorras; Näiteid sotsialistlikust võistlusest patareis; Öppekava muutmise vajadusest polgukoolides poliitilise ettevalmistuse alal jt.

Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. K.

„**Vojennõi Vestnik**“, nr. 18 — 15. 6. 1930.

N. Kuibõshev: Kaks teed öhe eesmärgi taotlemisel. Reservjuhtkonna ettevalmistuse küsimus. Soovitatakse kandidaatideks valida — kas hariduse tsensiga sõdureid, andes neile aastase ettevalmistuse, või üleajateenijatest valida paremaid ja arvata peale 3 aastast üleajateenimist reservjuhina reservi.

A. Aleksandrov: Territoriaalvägedes tänapäev.

A. Bartenev: Side plaanist. Manöövritel ja suurelatuslikkudel taktikalistel öppustel side plaan olevat ikka veel „tumedaks punktiks“. Antakse shabloon side plaaniks diviisis.

V. Zeitlin: Sidest sidetuude kaudu. Propageeritakse sidet tuude kaudu. Eeskujuks tuuakse sõjaväe sidetuude-asjandus P.-Ameerika sõjaväes ja Saksa Reichswehris.

I. Lirski: Elementide hojust side alal.

K. Berends: Graafiline öppuse kava. Nordstein: Kaks tabelit. Üks tegevuse kava öe forsseerimisel, teine töökava tökestustööde salgale.

K. Bobrov: Vigu moondamisel.

V. Serebrovski: Tarvis lahendada ölesandeid kahurväe alal. Tuuakse näitlikke lahendusi patarei positsioonile asumisest, märkide määramisest, laskemoonaga varustamisest jne., ulatuses, mis vajalikud teada keskmisele jalaväe juhile.

Kremp: Sõjaväe topograafia öpetamisest sõjakoolides ja sõjaakadeemias. Tammutatavat vanu radu. Öppekava ei peegelduvat sugugi seda, mis nõuab meieaegselt ainult ja mis pakub tehnikat selle aine öppimiseks. Autor nõuab selle aine öppekava põhjalikku muutmist.

Politrüki osas on tähelepanu pööratud küsimusele kuis punaväe kaudu kõige paremini kaasa aidata „kulaku“ kui klassi likvideerimiseks.

Sõjaväelisi teateid. Kirjandusest. K.

Kaitseväe elu.

Laskevõistlusi Sakala- ja 9. üksiku jalaväe pataljoni vahel.

6. juulil s. a. korraldasid Sakala- ja 9. üksiku jalaväepataljoni alalise kaadri kaitsevälased omavahelise laskevõistluse vint- ja spordipüssidest ja püstoleist laskmises. Kohtamine nimetatud väeosade kaadri vahel oli esmakordne ja seega teadmata vastaspoole võimed, mille tõttu võistlused kujunesid pinevaiks.

Laskmine algas hommikul kell 0600, peale võistlusmeeskonna pildistamist.

Spordipüssesest laskmises 50 m 10-ringil märki püsti, põlvelt ja lamades käelt ä 10 lasuga saavutasid esimesed kolm kohta: 1) ltn. M. Meibaum — 9. ü. p. — 242 s.; 2) veltv. A. Sollmann — Sakpat — 240 s. ja 3) veltv. A. Miller — 9. ü. p. — 239 s.

Kõigile eelpool tähendatud võistlejatele anneti auhindadeks väärtuslisi igapäevases elus kasutatavaid asju.

Laskevõistlustel Sakala- ja 9. üksiku jalaväe pataljoni vahel 6. juulil s. a. Viljandis ja Pärnus.

Pooled pidasid võistlusi igaüks omas kodus, s. o. Viljandis ja Pärnus, et seega säästa aega ja kulu. Kumbagi poole juures teotesid ainult vastaspoole vahekohtumikud. Enne võistlusele asumist tervitasid pooled üksteist telegraafi-telefoni teel, milline side oli alal kogu võistlusajal ja sellega tutvustati ka pooli vastaste tagajärgedega, mis tõstis võistlejais ka huvi asja vastu.

Kumbagilt poolt võttis võistlusist osa — vint- ja spordipüssesest laskmises ä 20 meest ja püstoleist ä 10 meest.

Vintpüssesest laskmises 300 m 10-ringilisse märki püsti, põlvelt ja lamades käelt ä 10 lasuga tulid esimesele kolmele kohale — 1) n.-ltn. M. Susi — Sakpat. — 221 s.; 2) veltv. A. Miller — 9. ü. p. — 210 s. ja 3) n.-ltn. E. Tenner — 9. ü. p. — 201 s.

Püstoleist laskmises 10 lasuga 10-ringilisse märki 25 meetrilt tulid esimesteks: 1) n. a. o. K. Raudsepp — 75 s., 2) n. ltn. A. Evert — 69 s. ja 3) n. ltn. M. Susi — 67 s. — kõik Sakala pataljoniist.

Võistlejate poole paremuse väljaselgitamiseks võeti arvesse kumbagilt poolt vint- ja spordipüssesest laskmises 15 parema tagajärjed ja püstoleist 8 parema. Selle järele omasid pooled punkte (silme):

9. üksik jalaväepataljon: vintpüssesest — 2685, püstoleist — 432 ja spordipüssesest — 3006, kokku 6123; Sakala pataljon: v.-püssesest — 2572, püstoleist — 512 ja sp.-püssesest — 3337, kokku 6421. Seegi tuli esikohale Sakala pataljoni kaader 298 silmaga ja omas esmakordselt võistlejate üksuste poolt ühiselt väljapandud rändauhinna — karika. — mida tuleb kaitsta kolm korda järjest või viis korda vaheldamisil.

Ilm laskmiseks oli täiesti soodus — kõva pilvitus ja nõrk tuul.

Uudisena oli võistlustel (Viljandis) moodustatud informatsiooni toimikond, kes kogu võistlusajal tutvustas pealtvaatajaid võistlustulemustega. Publiku moodustasid peamiselt Sakpat noored.

A-1.

SISUSTIK: J. Junkur. Teeposte Prantsuse õhujõudude arenemiskäigult. — Rootsi sõjaväe esindaja asetäitja Eestis kapten C. S. R. Kempff. — Läti Vabadussõja Võnnu kooliõpilaste roodu ühingu külaskäik Eesti 11.—13. VII 30. — L. Parre-Petrov. Sisemäärustik. Seadustehnikalist vaatlust. — K. Abel. Õiste lendude iseäraldusi. — E. L. Kuulamise-aparaadid lennukite avalikustegemisel öösel ja udusel ajal. — ms- R. K. K. A. väeliigid tänapäeval, nende organisatsioon, relvastus ja koht lahingdoktriinis. — A-o. Artikli puhul „Pihtamis- ja gaasikindel süvisvarjend jaole.“ — Juriidilised küsimused. — Sõjaväelisi teateid. — Sõjakirjandust. — Kaitseväe elu.

KREDIT PANK

Asutatud 1907. a.

PEAPANK:

Tallinnas, Suur Karja 20.

Telegrammi-aadress: „KREDITBANK“. .: Telefon 4-25-00.

OSAKONNAD:

Abjas,	Jõhvis,	Tartus,
Antslas,	Narvas,	Türil,
Haapsalus,	Nõmmel,	Viljandis,
Hiiu-Keinas,	Tapal,	Võrus.

Zoimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja väljamaal.

PATENT-KIVID

(ehituskivid põlevkivituhast)

Detailmüük:

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabrikus, Kopli tän. 35, kella 7—15, värava kontoris.

Suurmüük:

Vabriku Juhatuses, S. Karja t. 15, krt. 3, kella 13—14, telefon 22-29.

Diskonto Pank ^{A/s}

TALLINNAS, PIKK TÄN. 11

Telegr. aadr. „DISKONTOBA“. Tel. (2) 19-79, 4-32-46, 434-18

Toimetab kõiki

pangaoperatsioone

sise- ja väljamaal

Suurem valik pealishakadest Eestis

AKTSIA SELTS „SELEKT“

Nahavabriku esindus:

**J. Mayer & Sohn, Offenbach a/ M. & W. D. Seegers
A.-G. Steinhude**

soovitab oma laost rikkalikus valikus kõiksugu

nahku

parematest sise- ja välismaa vabrikutest, nagu: **musta ja värvilist Chevreaux, lakknahka, semisnahka, musta ja värvilist chromnahka ja Rindbox, voodrinahka jne.**

Eesti

Kiviõli Aktsia-Ühisus

Valitsus:

Tallinn, Toompuiestee nr. 21-1.

Telegr. address: „STEINOEL — TALLINN“.

Telefon 22-82.

Tehase ja kaevanduse juhatus:

Kiviõli post.-ag.

Telegr. address: „STEINOEL — LÜGANUSE“.

Telefon — Lüganuse 19.

ADOLF KLAFF

TALLINN,

HARJU 20.

TEL. 22-51.

BÜROO- JA KOOLI-
TARVETE KAUPlus,
LINEERIMISE- JA
RAAMATUKÖITMISE
TÖÖKODA.

ERIALA:

KONTORIRAAMATUD.

Kõlu, sprotte, skumbriaid

ja muid *kala-* ning

aiavilja konserve

soovitab

Konservitööstus

H. M. Anderson

Tallinnas.

Eesti A.-S. C. Siegel

Tallinn, Lai tän. 27.

Tartu esindus Riiutli t. 11. Pärnu esindus Hospidali t. 8.

Vesivarustuse-, kanalisatsiooni ja sanitaarsisseseaded
Keskütte ja ventilatsiooni sisseseaded
Arteesia, puurkaevu ja pumbasisseseaded
Armatuurid, torud ja nende osad
Raudtalad, sordiraud, ja igasugune plekk
Maalri- ja aniliinvärvid, keemiaained, õlid jne.
Ukse- ja mööblilukud ning käepidemed.

Autoosakond, Uus tän. 2.

„DODGE BROTHERS“ sõidu- ja veoautod
„GOODRICH“ autokummid
„WILLARD“ akkumulaatorid
„SADO“ tsellulosi pritsvärvid
„HALDA“ ja „TAKO“ taksomeetrid
Autoosad ja autotarbed.

Autoosakond Tallinn, Uus tän. 2, kõnetr. (2)33-70.
Tartu esinduse kõnetraat 11-56.

Uued kntr. numbrid:

Peakontor
Tallinn, Lai t 27,
Direktsioon,
Raamatupidamine,
Müügiosakond,
Rauaosakond,
Tehnikaosakond,
Töökoda,
Kaubandusosakond,
End. Niemeyer
& Leser osakond

426-07

Masinaehituse vabrik

A.-S. FRANZ KRULL

Asut. 1865. a.

Tallinnas, Kopli 68. Kodune keskjaam 4-20 ja 19-73.

Võtab vastu igasuguseid töid

masinaehituse ja rauatöö alal.

Malmi- ja pronksivalu. Igasugune malmturu kaup.

Nõudke eelarveid. — Töö eest täielik vastutus.

Teater-restoraan ja suviaed

ESTONIA

Tallinn, Estonia puistee 6. Tel. 31-05

*

Iga päev kella 1—5 p.l.

Lõunad

Muusika kella 2—4 päeval.

Iga õhtul

Kabaree

parimate kodu- ja välismaa näitle-
jate osavõtetel.

Orkester: „The Murphy Band“.

DANCING-PALACE

„GLORIA“

PARIM JA MUGAVAIM
RESTORAAN-KABAREE
EESTIS

TALLINN, Vabadusepl. 3-a. Tel. 18-62

*

Iga õhtul

Kabaree ja Tants.

Valgustatud tantsu põrand

Tantsuorkester:

„The Happy Seven“

Kõik suitsetavad

lemmikpaberosse

MIKAADO

25 tk. 25 senti.

Meie vabrikus tarvitatakse ainult kõrgevärtuslikke ja värsked
tubakaid, seetõttu on saadused tarvitajate poolt väga nõuetavad.

Tubakatehas

H. ANTON & Ko.